

VARHAISELÄKE JA TYÖLLISYYS

Tutkimus rintamaveteraanien varhaiseläkkeelle
siirtyneiden TEL-työntekijöiden työpaikkojen
täyttämisestä

Pirkko Jääskeläinen

Bo Lundqvist

Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia 1983:1

VARHAISELÄKE JA TYÖLLISYYS

**Tutkimus rintamaveteraanien varhaiseläkkeelle
siirtyneiden TEL-työntekijöiden työpaikkojen
täyttämisestä**

Pirkko Jääskeläinen

Bo Lundqvist

**Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia 1983:1**

ISBN 951-9043-51-9
Mänttä 1983 — Mäntän Kirjapaino Oy

Pitkäaikaistyöttömyys on lisääntynyt voimakkaasti 1970-luvun loppupuolella. Samalla on toistuvasti tullut esille se näkökohta, että eläkkeelle siirtymisen varhentaminen vapauttaisi työpaikkoja työttömille. Kysymys on ollut pohdittavana myös laajapohjaisessa eläkeikäkomiteassa. Komitean tehtävänä on kehittää vanhuuseläkkeelle siirtymistä joustavaksi ja yksilölliset tarpeet huomioonottavaksi.

Vuonna 1981 jättämässään periaatemietinnössä komitea esitti käyttöön otettavaksi kolme uutta eläkkeelle siirtymisen muotoa. Ne ottaisivat huomioon yksilöllisen eläketarpeen ja samalla ne nykyistä käytäntöä paremmin sopeutuisivat kulloinkin vallitsevaan työllisyystilanteeseen.

Vuonna 1981 valmistui komitealta myös esitys veteraanien varhaiseläkkeeksi. Lain tarkoituksena oli mahdollistaa joustava ja yksilöllinen eläkkeelle siirtymisen rintamalla palvelleille. Varhaiseläkkeelle siirtymisen onkin ollut mahdollista 1.7.1982 lukien.

Eläkeikäkomitea on saanut sittemmin tehtäväkseen laatia periaatemietintönsä pohjalta yksityiskohtaisen uudistus suunnitelman kustannusarvioineen. Samalla komitea on joutunut entistä konkreettisemmin pohtimaan eläkeratkaisujen työllistävää ja työllisyysvaroja säästävää vaikutusta. Kun juuri käynnistynyt rintamaveteraanien varhaiseläke tarjosi sopivan aineiston, komitea pyysi Eläketurvakeskusta selvittämään, mitä työpaikalle tapahtuu veteraanin siirryttyä varhaiseläkkeelle.

Tutkimus rajattiin työntekijäin eläkelain (TEL) piiriin. Maatalousyrittäjien osalta vastaavanlainen selvitys tehtiin Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa.

Selvitystä eläkeratkaisujen työllistävästä vaikutuksesta ei tiettävästi ole maassamme tehty. Paitsi uuden tyyppinen tutkimusalue tutkijoiden haasteena oli lisäksi ajan niukkuus; komitealle asetetun määrärajan vuoksi tutkimukseen oli käytettävissä vain kaksi kuukautta. Siksi käsillä olevassa raportissa on keskitetty oleelliseen eli työpaikan kohtalon selvittämiseen.

Tutkimuksessa kysyttiin puhelimitse työpaikan kohtaloa eläkkeelle jääneiden lähimmiltä esimiehiltä. Heidän myönteinen suhtautumisensa mahdollisti tällai-

sen nopean ja helposti kontrolloitavan tietojen keruun.

Tutkimuksen läpiviennistä ja pääosin sen suunnittelusta ovat huolehtineet Eläketurvakeskuksen tutkijat yhteiskuntatieteiden kandidaatti Pirkko Jääskeläinen ja valtiotieteiden kandidaatti Bo Lundqvist. Arvokasta tukea on saatu erityisesti eläkeikäkomitean puheenjohtajalta, professori Teivo Pentikäiseltä. Allekirjoittanut on tutkijoiden esimiehenä ja komitean sihteerinä toiminut yhdyshenkilönä ja osallistunut suunnitteluun.

Eläketurvakeskuksessa 11.5.1983

Antero Ahonen

	Sivu
1. TIIVISTELMÄ	1
2. RINTAMAVETERAANIEN VARHAISELÄKE	5
2.1. Varhaiseläkkeen edellytykset	7
2.2. Varhaiseläkelautakunnan ratkaisut	9
3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS	10
4. TYÖN KOHTALO	11
5. AINEISTON KERUUMENETELMÄ	12
6. AINEISTO JA SEN EDUSTAVUUS	15
7. TULOKSET	18
7.1. Yritykset	18
7.2. Veteraanit	20
7.2.1. Ammatti ja ammattiasema	20
7.2.2. Työn jättö ja eläkkeen alkaminen	20
7.2.3. Työssäoloaika	21
7.2.4. Eläkepalkka ja eläketaso	22
7.2.5. Työssä selviytyminen	23
7.2.6. Työpanos ja palkkaus	24
7.2.7. Eläke-ehdotus	26
7.3. Työn järjestäminen	26
7.3.1. Työpaikan täyttäminen	28
7.3.2. Työpaikan saaneiden tausta	32
7.3.3. Irtisanomisen välttäminen ja tarpeettomat työpaikat	33
7.3.4. Suhdanteitten vaikutus	34
7.3.5. Laskennallinen lopputulos	35
7.4. Työllisyysvaikutus toimialoittain, alueittain ja yrityksen koon mukaan	37
7.4.1. Toimiala	37
7.4.2. Alue	38
7.4.3. Koko	39
8. TULOSTEN LUOTETTAVUUS JA YLEISTETTÄVYYS	40
LIITE 1. RINTAMAVETERAANIEN VARHAISELÄKKEET ELÄKETAPAHTUMAREKISTERISSÄ	43
LIITE 2. VARHAISELÄKELAUTAKUNNAN RATKAISUT	49
LIITE 3. HAASTATTELULOMAKE	51
LIITE 4. TUTKITTUJEN AMMATIT	53
LIITE 5. HAASTATELLUT TOIMIPAIKAT TOIMIALOITTAIN	55
LIITE 6. TYÖPAIKKOJEN KOHTALO TOIMIALOITTAIN, ALUEITTAIN JA YRITYKSEN KOON MUKAAN	57
LIITE 7. SYKSYLLÄ 1982 TEHDYN SELVITYKSEN TULOKSET	59

KUVAT

Sivu

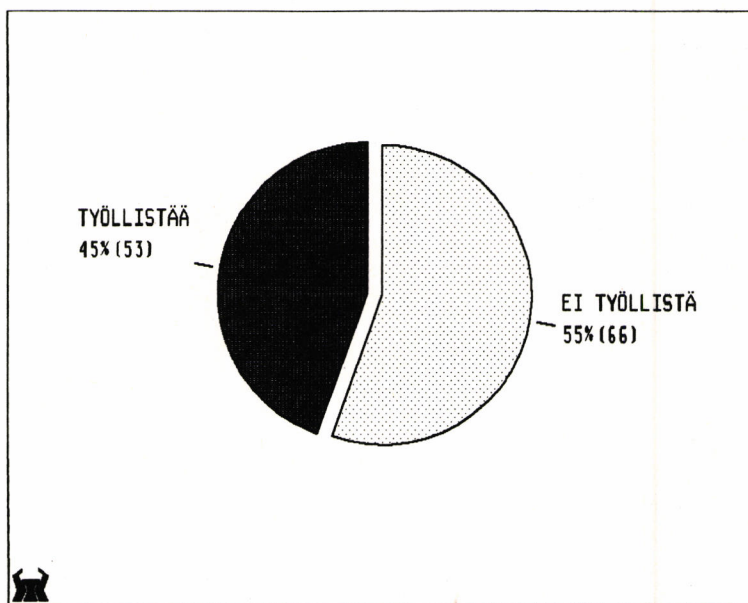
Kuva	1.	119 varhaiseläkkeen työllistävä vaikutus 31.12.1982	1
Kuva	2.	Työpaikan saaneiden ja hävinneiden työpaikkojen taustat	3
Kuva	3.	Työpaikkojen täyttämisen riippuvuus suhdanteista	4
Kuva	4.	Rintamaveteraanien varhaiseläkkeen liikkeellelähtö	6
Kuva	5.	Perusjoukon (1090) ja otoksen (119) ikäjakautumat vuoden 1982 lopussa	16
Kuva	6.	Perusjoukon (1090) ja otoksen (119) eläkkeiden suuruusjakaumat vuoden 1982 lopun indeksitasossa, mk/kk	17
Kuva	7.	Perusjoukon (1139) sisältää myös vapaa-kirjaeläkkeet) ja otoksen (119) eläkkeiden myöntöperusteet	18
Kuva	8.	Haastateltujen työpaikkojen (112) toimialat	19
Kuva	9.	Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta ja palkan suhteesta työpanokseen	23
Kuva	10.	Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta. Prosenttijakaumat eri myöntöperusteilla ja tapausten lukumäärät	24
Kuva	11.	Työpaikkojen täyttäminen	29
Kuva	12.	Välittömästi ja välillisesti avautuneet työpaikat	31
Kuva	13.	Työpaikan saaneiden tausta	32
Kuva	14.	Suhdannetilanteen vaikutus työpaikkojen täyttämiseen	34
Kuva	15.	Selvityksen laskennallinen työllistämisaikutus	35
Kuva	16.	Suhdanteiden vaikutus työllistämiseen	36
Kuva	17.	Työllistävä vaikutus toimialoittain	37
Kuva	18.	Työllistävä vaikutus alueittain	38
Kuva	19.	Työllistävä vaikutus henkilökunnan lukumäärän mukaan	39
KAAVIOT	Kaavio 1.	Varhaiseläkkeen saamisen edellytykset	8
	Kaavio 2.	Veteraanin tekemän työn kohtalo veteraanin jäätyä eläkkeelle	12
	Kaavio 3.	Työtä koskevat järjestelyt	27
	Kaavio 4.	Työn jatkajan tausta	30
TAULUKOT	Taulukko 1.	Alkaneet eläkkeet ja ennakkopäätökset eläkelain mukaan 31.12.1982	7
	Taulukko 2.	Varhaiseläkelautakunnan ratkaisut myöntöperusteiden mukaan 31.12.1982	9
	Taulukko 3.	Tutkittujen toimipaikkojen koot toimialoittain	19
	Taulukko 4.	Eläkkeen alkamiskuukausi myöntöperusteiden mukaan	21
ASETELMAT	Asetelma 1.	Veteraanien työssäoloajat vuosina	21
	Asetelma 2.	Eläkkeensaajien jakautuminen TEL-työntantajien lukumäärän mukaan	22
	Asetelma 3.	Varhaiseläkkeet %:ina viimeisen työsuhteen eläkepalkasta	22
	Asetelma 4.	Seuraaajan työpanos ja palkka suhteessa veteraanin työpanokseen ja palkkaan	25

1. TIIVISTELMÄ

Neljä yhdeksästä työpaikasta säilyy

Tammikuun lopussa vuonna 1983 tehtiin haastattelututkimus rintamaveteraanien varhaiseläkkeelle siirtyneiden työpaikkojen kohtalosta. Siinä tutkittiin joka kymmenennen, vuoden 1982 loppuun mennessä varhaiseläkkeelle siirtyneen TEL-eläkeläisen työmarkkinoille jättämää aukkoa.

Osittain laskennallinen tulos oli, että tutkituista 119 TEL-työpaikasta otettiin 53:een (45 %) työtä vailla ollut seuraaja. Lopuissa 66 (55 %) tapauksessa työ lopetettiin, organisoitiin uudelleen tai yrityksen sisäiset henkilöstöjärjestelyt riittivät täyttämään eläkkeelle siirtyneen jättämän aukon.

Kuva 1. 119 varhaiseläkkeen työllistävä vaikutus 31.12.1982. (Osittain laskennallinen)

Tavoite

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää lähinnä arvailujen varassa ollutta eläkkeelle siirtymisen vaikutusta työpaikkojen avautumiseen.

Tutkimusta edelsi elokuussa 1982 tehty pikaselvitys sadan varhaiseläkkeen työllistävästä vaikutuksesta. Osittain laskennallinen tulos oli, että 51 työpaikkaa avautui työtä vailla oleville. Lyhennelmä selvityksestä on liitteessä 7.

Elokuussa aineistona oli sadan ensimmäisen TEL-LEL-aloilta varhaiseläkkeelle siirtyneen veteraanin työpaikat. Aineiston mahdollinen valikoituminen ja tulosten luotettavuuden vahvistaminen johtivat isomasta aineistosta tehtyyn otantatutkimukseen.

Heinäkuun 1982 alusta toteutettu rintamaveteraanien varhaiseläke mahdollisti ennen 65 vuoden ikää eläkkeelle siirtyvien veteraanien työpaikkojen kohtalon selvittämisen. Varhaiseläkemahdollisuus koskee sekä yksityisen että julkisen sektorin työeläkelakien piirissä työskennelleitä.

Tutkimuksen kohteena olivat 31.12.1982 mennessä alkaneet TEL-laitosten myöntämät, täysitehoiset varhaiseläkkeet (1090 eläkettä).

TEL-aloilla työskentelee noin 1,1 miljoonaa kaikkiaan 2,3 miljoonasta työllisestä. Veteraanien ikäisistä, 57 - 64 -vuotiaista työmarkkinoilla olevista miehistä on TEL:n piirissä 28 000 eli noin 40 %.

Aineisto

Tutkimuksessa kysyttiin puhelimitse eläkkeelle jääneiden lähimmiltä esimiehiltä työn ja työpaikan kohtaloa. Kaikkiaan tavoitettiin 112 veteraanin esimies. Aineiston kato oli 6 %.

Vuoden vaihteeseen mennessä eläkkeelle siirtyneistä tutkituista 22 % oli yli 30 %:n invalideja ja kahdelle kolmesta oli eläke myönnetty rasittavan työn perusteella. Keskieläke oli vuoden 1983 indeksitasossa 1 990 mk/kk.

Tutkituista veteraaneista oli 78 % ammattiasemaltaan työntekijöitä ja 22 % toimihenkilöitä. Yleisimmät ammattinimikkeet olivat autonkuljettaja (9), varastomies (6), asentaja ja sähköasentaja sekä talonmies. Veteraanien keski-ikä oli 62 vuotta.

Valtaosa eli 70 % haastatelluista 112 toimipaikasta sijoittui Etelä-Suomeen. Väli-Suomeen sijoittui neljännes työpaikoista ja vain 4 % Oulun tai Lapin läänin.

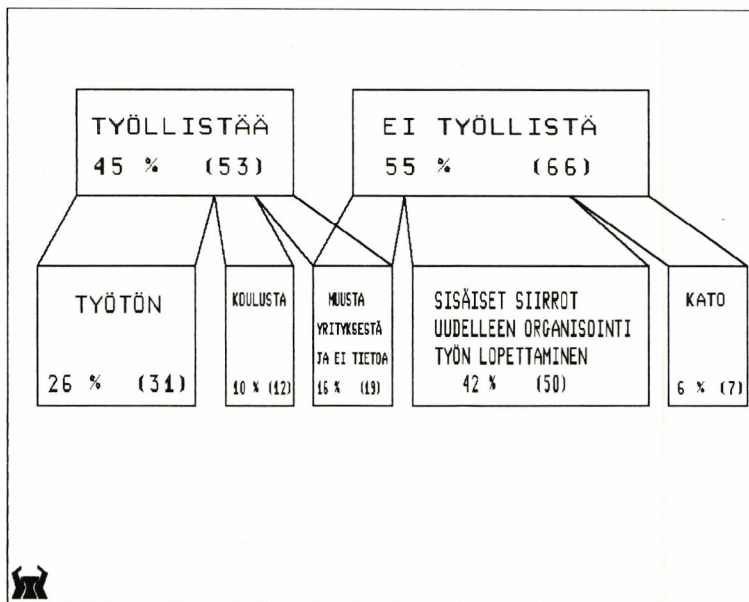
Työpaikkojen täyttäminen

Työpaikkojen lopullisen täyttämisen selvittämistä hankaloitti vakanssiketjun pituus. Ketju voi jatkua pitkään ennenkuin lopullinen työllistävä vaikutus tulee esille. Myös tieto yritystä vaihtaneen työpaikasta olisi ollut tarpeen.

Lopullisesti selvitettyinä voidaan pitää niitä työpaikkoja, jotka välittömästi tai vakanssiketjun kautta työllistävät työttömän (26 %) tai suoraan koulusta tulleen (10 %). Muusta yrityksestä tulleita oli 10 %. Paikka oli vielä täyttämättä tai tieto uuden työntekijän taustasta puuttui 6 %:ssa (Kuva 2).

Tutkitusta yrityksestä hävinneinä työpaikkoina voidaan varmasti pitää niitä, joissa työ on lopetettu (4 %), organisoitu uudelleen (21 %) tai yrityksen sisäiset järjestelyt riittivät täyttämään työpaikan (17 %). Myös kadoksi luetut 7 tapausta arvioitiin sellaisiksi, ettei niistä avaudu työpaikkaa.

Hävinneillä työpaikoilla saattaa olla välillisesti toimialarationalisoinnin kautta muun yrityksen työllisyyttä kohentava vaikutus. Tällaisen välillisen vaikutuksen suuruutta ei kyetty arvioimaan.

Kuva 2. Työpaikan saaneiden ja hävinneiden työpaikkojen taustat.

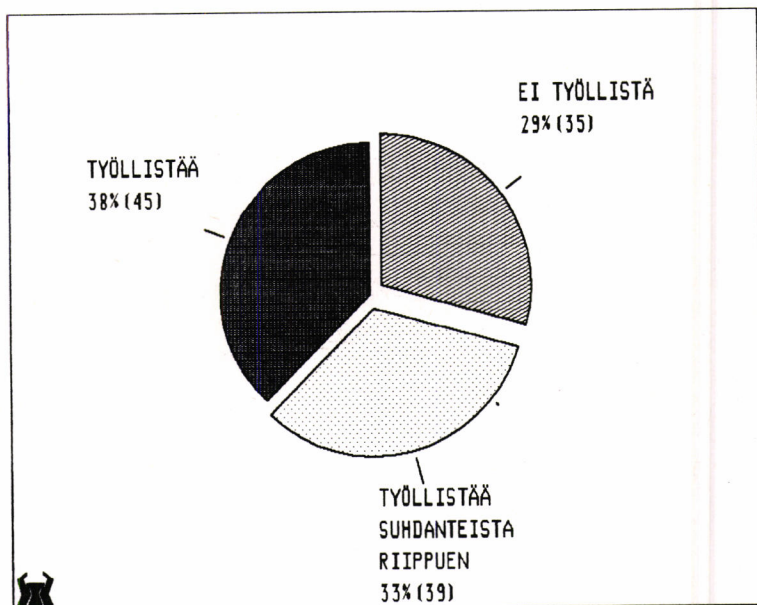
Muusta yrityksestä tulleiden ja ei tietoa -tapausten jäljiltä katoaa myös työpaikkoja. Selvityksen tuloksia laskentaperusteena käyttäen näistä 19:sta häviää yhteensä 9 työpaikkaa. Aineiston laskennallinen tulos osoittaa 119 eläkkeelle siirtyvän jättävän 53 avointa työpaikkaa (Kuva 2).

Suhdanneltilanteen merkitys

Haastatelluilta esimiehiltä kysyttiin, oliko veteraanin työpaikan täyttäminen riippuvainen suhdanneltilanteesta. Kysymykseen tuli yrityksen toiminnassa normaalina pidettävä suhdannevaihtelu.

Suhdanneltilanteella oli merkitystä 39 tapauksessa. Näistä 31 työpaikkaa jätettiin täyttämättä. Täyteen tyistä työpaikoista 8 olisi nykyistä huonommassa suhdanneltilanteessa jäänyt ilman jatkajaa.

Varhaiseläkkeiden työllistävä vaikutus saattaa suhdanneltilanteesta riippuen vaihdella 40 %:sta 70 %:iin (Kuva 3). Noin 30 %:ssa tapauksista eläkkeelle siirtyneen työpaikkaa ei olisi täytetty edes hyvinä aikoina.

Kuva 3. Työpaikkojen täyttämisen riippuvuus suhdanteista.

Tulosten luotettavuus ja yleistettävyys

Selvityksen päätuloksen - 53 avautuvaa työpaikkaa 119 tutkitusta - luottamusväliksi saadaan 95 prosentin todennäköisyydellä 53 ± 10 . (Koko aineisto 1090, otos 119)

TEL-varhaiseläkkeiden työllisyysvaikutuksen voidaan sanoa olevan melko varmasti 36 % - 53 %. Tähän väliin mahtuu myös elokuussa tehdyn pikaselvityksen tulos.

TEL-aineistosta saatuja tuloksia ei käy yleistäminen muiden eläkelakien puolelle. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelain (LEL) piiriin kuuluva työskentely on selvästi TEL-työtä suhdanneherkempää. Työllistämisaikutus lienee myös suurempi.

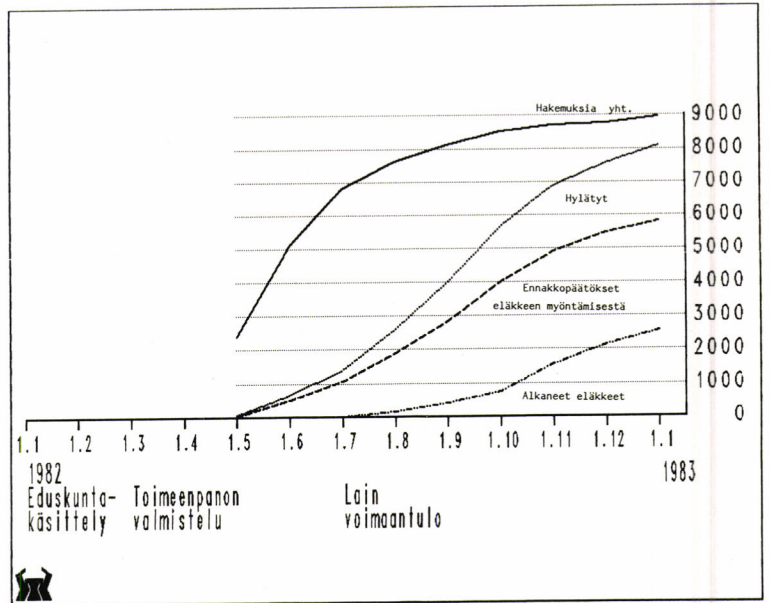
Julkisen sektorin työllistämisaikutus on suhdanteista riippumattomampaa ja ilmeisesti varsin lähellä 100 %:a. Yrittäjillä työllistämisaikutus lienee melko alhainen.

2. RINTAMAVETERAANIE VARHAISELÄKE

Rintamaveteraanien varhaiseläkelain oltua voimassa puoli vuotta oli varhaiseläkkeen saajien lukumäärä 2530. Lakikohtaisesti suurin ryhmä olivat TEL-laitosten myöntämät eläkkeet, joita oli alkanut 1139.1) (Liite 1.)

Rintamaveteraanien varhaiseläkelain liikkeellelähtö ajoittuu vuodelle 1982. (Kuva 4.) Vuoden alussa laki oli vielä eduskuntakäsittelyssä. Huhtikuussa veteraanit alkoivat jättää hakemuksiaan ja toukuussa tehtiin ensimmäiset ratkaisut. Laki tuli voimaan 1.7.1982. Puolen vuoden kuluttua noin 9000 veteraania oli hakenut varhaiseläkettä.

1) Mukana on 49 ns. vapaakirjaan perustuvaa eläkettä.

Kuva 4. Rintamaveteraanien varhaiseläkkeen liikkeellelähtö.

Varhaiseläkehakemuksen veteraani voi tehdä työssä ollessaan. Eläkkeestä haetaan tällöin ennakkopäätöstä. Myönteisen päätöksen saatuaan veteraani voi päättää eläkkeelle siirtymisestä ja sen ajankohdasta.

Kaikki ennakkopäätöksen saaneet eivät ole siirtyneet veteraanien varhaiseläkkeelle, kuten kuva 4 osoittaa. Vuoden lopulla oli voimassa vajaa 3000 ennakkopäätöstä joissa eläke ei ollut alkanut, ainakaan toistaiseksi.

Kuva 4 osoittaa myös hylättyjen hakemusten määrän kehittymisen. Hylättyjä hakemuksia oli vuoden lopulla runsaat 2000. Noin joka neljäs hakemus on hylätty.

Rintamaveteraanien varhaiseläke on työeläkkeen suuruisen ja vastaa laskentatavaltaan työkyvyttömyyseläkettä. Jos veteraani on ollut pitkään työssä yksityisellä sektorilla, on hänen työeläkkeensä tavallisesti ns. vähimmäisprosenttisäännön mukainen eli 37 prosenttia palkasta (v. 1982). Julkisen sektorin palveluksessa olleiden veteraanien eläketaso on 30 palveluvuoden jälkeen 66 prosenttia palkasta.

Sama henkilö voi saada eläkettä sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta. Toinen eläke on tavallisesti ns. vapaakirjaan eli päättyneeseen työsuhteeseen perustuva. Tämän vuoksi taulukossa 1. eläkkeiden lukumäärä on suurempi kuin eläkkeensaajien lukumäärä.

		Alkaneet	Ennakkopäätökset				
	Keski- eläke mk/kk	lkm	lkm	%			
TEL	2020	1090	}	986	38		
YEL	1557	170					
LEL	1673	480					
MYEL	720	220				224	9
Vapaakirjat	432	169				1053	40
Yks. sektorin yhteensä	1645	2129		2263	87		
VEL	3366	305	}	353	13		
KVTEL	3246	236					
Muut	3222	27					
Vapaakirjat	182	153					
Julk. sektorin yhteensä	2647	723		353	13		
Kaikki eläkkeen- saajat	2140	2530		2616	100		

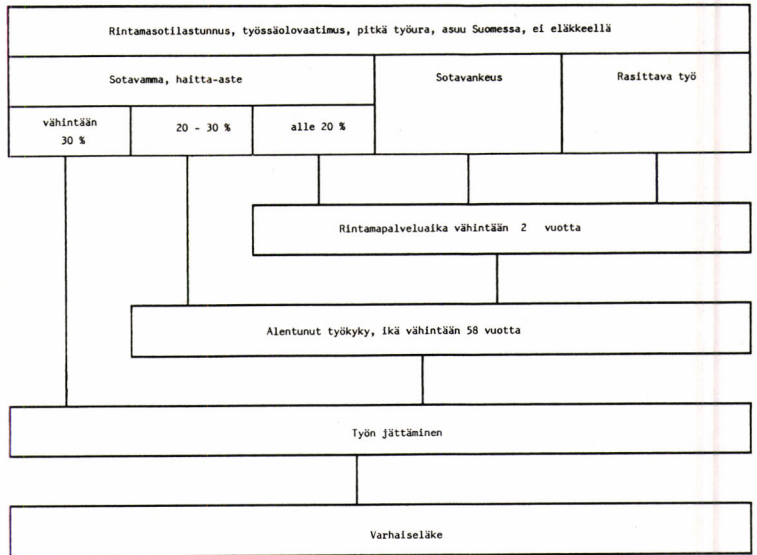
Taulukko 1. Alkaneet eläkkeet ja ennakkopäätökset eläkelain mukaan 31.12.1982.

2.1. Varhaiseläkkeen edellytykset

Varhaiseläke edellyttää työssä oloa vähintään 10 kalenterivuotena vuoden 1967 jälkeen. Toinen työhön liittyvä ehto on, että työn päättymisestä eläkkeen alkamiseen ei saa olla vuotta pidempää aikaa. Työttömyysaika pidentää vuoden rajaa.

Sodassa vammautuneet saavat varhaiseläkkeen muita lievemmin edellytyksin. Ensisijaisia ovat ne veteraanit, joilla on vähintään 30 prosentin sotavamman.

Kaavamaisia edellytyksiä ovat sotavamman, sotavankeus, 2 vuoden rintamapalvelu ja 58 vuoden ikä.

Kaavio 1. Varhaiseläkkeen saamisen edellytykset.

Harkinnanvaraisia edellytyksiä ovat raskas työ ja alentunut työkyky. Työkyvyn alentuminen osoitetaan lääkärintodistuksella. Ratkaisussa työkyky pyritään suhteuttamaan työn vaatimuksiin ja sen rasittavuuteen.

Työn ja sen rasittavuuden yksilöllinen arviointi hakijan työkykyä vasten on eläkevakuutuksessa pioneerityötä. Sitä tehdessään ratkaisuelin joutuu aukomaan uusia uria.

Vuoden 1983 alussa varhaiseläkkeen edellytyksiin on tullut muutos. Osaeläkkeenä maksettava työkyvyttömyyseläke ei enää estä varhaiseläkkeen saantia.

Takautuvasti eli 1.7.1982 voimaan tulevia muutoksia ovat työnjättövaatimuksen lievennys ja työnantajan mahdollisuus maksaa vapaaehtoista lisäeläkettä varhaiseläkkeen kanssa.

Vuoden 1983 heinäkuun alussa vähenee vaadittava rintamapalveluaika kahdesta vuodesta yhteen ja poistuu kokonaan 63 vuotta täyttäneiltä ja sotainvalideilta.

2.2. Varhaiseläkelautakunnan ratkaisut

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön varhaiseläkelautakunta ratkaisee eläkehakemukset. Veteraanien hakemusten vastaanottajat, työeläkelaitokset tai Eläketurvakeskus, esittelevät hakemusasiakirjat. Lautakunnassa ovat edustettuina veteraanien järjestöt, vakuutuslääkärit ja eläkevakuutustoiminnan asiantuntemus.

Vuoden 1982 loppuun mennessä varhaiseläkelautakunta oli antanut päätöksen suurimmassa osassa hakemuksia. Käsittelemättä oli vajaa 1000 hakemusta. Lainmuutokset taas todennäköisesti lisäävät hakemusten määrää.

Lautakunta on antanut 5821 myönteistä päätöstä ja hylännyt 2268 hakemusta. (liite 2.) Kuten taulukosta 2. näkyy, on myöntöperusteena ollut sotavamma noin kolmasosassa ratkaisuksista. Yleisin myöntöperuste on rasittava työ, joita on yli puolet ratkaisuksista. Ennakkopäätöksen saaneissa on enemmän rasittavan työn perusteella annettuja myönteisiä ratkaisuja kuin alkaneissa eläkkeissä.

	Alkaneet eläkkeet		Ennakkopäätökset	
	lkm	%	lkm	%
Sotavamma alle 30 %	349	12	355	14
Sotavamma 30 % +	704	24	420	16
Sotavankeus	16	1	12	0
Rasittava työ	1594	56	1829	70
Ei koodia	189	7	-	-
Yhteensä	2852 ¹⁾	100	2616	100
Eläkkeensaajia	2530			

Taulukko 2. Varhaiseläkelautakunnan ratkaisut myöntöperusteen mukaan 31.12.1982.

Yleisin hylkäysperuste liittyy työn rasittavuuteen (Liite 2). Puolet hylkäyspäätöksistä on perustunut siihen, että veteraanin terveydentilan ei ole katsottu haittaavan työntekoa tai työtä ei ole pidetty rasittavana. Vajaa kolmasosa hylkäyspäätöksistä on tehty rintamapalveluajan riittämättömyyden vuoksi ja muut pääosin työeläke-edellytyksiin liittyvistä syistä.

1) Eläkkeiden lukumäärä on eläkkeensaajien lukumäärää suurempi, koska sama henkilö voi saada eläkettä sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta.

3. TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Mikä on varhaiseläkkeiden työllisyysvaikutus, montako työpaikkaa avautuu, kun sata veteraania siirtyy eläkkeelle, on pelkistettynä tämän tutkimuksen tarkoitus.

Vastausta etsitään mm. seuraaviin kysymyksiin:

- 1) Kuinka moni työtä vailla oleva saa työpaikan sadan eläkkeelle siirtyneen jälkeen?
- 2) Montako työpaikkaa häviää työmarkkinoilta sadan työntekijän siirryttyä eläkkeelle?
- 3) Montako irtisanomista vältetään sadalla eläkepäätöksellä?
- 4) Miten paljon suhdannetilanne vaikuttaa työpaikkojen täyttämiseen?

Selvityksen tavoitteet ovat lähes samat kuin vastaavan, elokuussa 1982 tehdyn. Tällöin tehtiin pikaselvitys sadan ensimmäisen TEL- ja LEL-varhaiseläkkeelle siirtyneen veteraanin työpaikan kohtalosta. Osittain laskennallisena tuloksena sata eläkkeelle siirtynyttä jätti 51 avointa työpaikkaa työtä vailla oleville. (Liite 7.)

Empiiristä tietoa eläkkeelle siirtymisen vaikutuksista työllisyyteen ei Suomesta ole saatavilla. Käsitykset liikkuvat paljolti "sormituntuman" varassa. Ulkomaillaakaan ei tiettävästi ole vastaavia tutkimuksia tehty.

1970-luvun lopulla toimeenpantiin työllisyyspoliittinen varhaiseläkekokeilu, ns. eläketukikokeilu. Tällöin 63-64-vuotias työntekijä saattoi siirtyä vapaaehtoisesti varhaiseläkkeelle. Valtion yrityksille maksaman tuen ehtona oli, että vapautuneeseen työpaikkaan otettiin työtön nuori. Vuoden kestäneen kokeilun aikana työllistettiin vajaa 600 nuorta.

Eläkeikäkomitea ehdotti mietinnössään 1981 eläkeiän muuttamista joustavaksi. Yksi sen toteutumisen edellytys on joustavuuden toimivuus erilaisissa työllisyysstilanteissa.

Rintamaveteraanien varhaiseläke edellyttää pitkäaikaista työssä oloa ja työn jättöä eläkkeen alkaessa. Rintamaveteraanit ovat siten myös työveteraaneja. Sellaisina he ovat sopiva kohderyhmä varhaiseläkkeiden työllisyysvaikutuksia selvitettäessä.

4. TYÖN KOHTALO

Eläkkeelle lähteneen työ yrityksessä voi jatkua muut-
tumattomana. Sitä jatkaa uusi työntekijä samasta yrityksestä tai jatkaja otetaan yrityksen ulkopuo-
lelta.

Ulkopuolelta tulija voi olla henkilö, joka siirtyy yrityksestä toiseen. Hänen entinen työpaikkansa toisessa yrityksessä avautuu ja sen mahdollinen täyttäminen aloittaa työn kohtalon selvittelyn alusta.

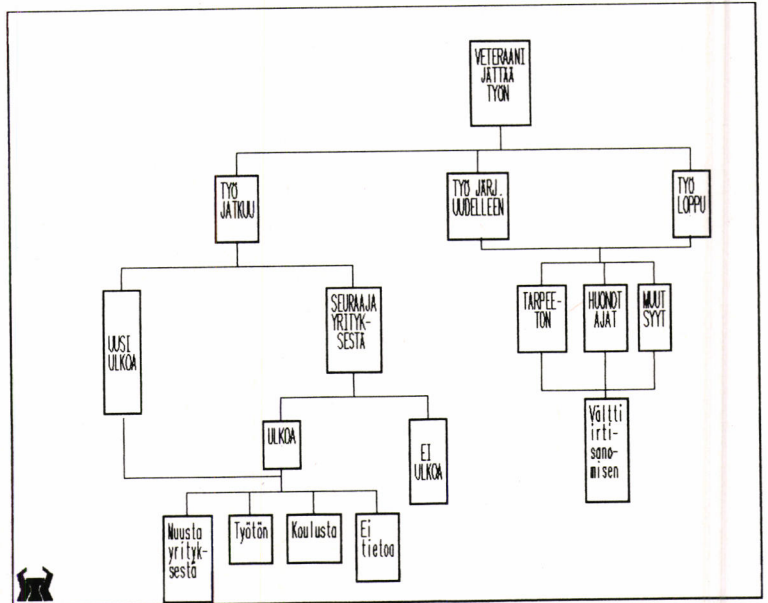
Ulkopuolelta tulija voi olla työtön. Eläkkeelle siirtymisen työllisyysvaikutus on siinä tapauksessa lop-
puun selvitetty.

Nuori, oppilaitoksesta tuleva ei ole työtön tavanomaisessa mielessä. Työpaikan saaminen on kuitenkin hänelle yhtä tärkeää kuin työttömälle. Saatuaan työpaikan nuori henkilö on välttänyt nuorisotyöttömyyden uhan ja vaarat.

Eläkkeelle lähteneen työ voidaan työpaikalla organi-
soida uudelleen. Työtehtävät jaetaan muille ja yri-
tyksen henkilömäärä vähenee yhdellä. Työllisyys-
vaikutusta ei eläkkeelle siirtymisellä ole. Tätä
voidaan pitää työn toisena kohtalona. Työn siirtä-
minen koneiden tehtäväksi on yksi työn uudelleen
organisoinnin muoto. Muutos ei ehkä ole käytän-
nössä jyrkkä, vaan liukuva. Uudet koneet ensin
vähentävät vanhan työntekijän työtä ja tämän läh-
tiessä eläkkeelle jäljellä olevat työt järjestetään
muiden tehtäviksi.

Työn kolmantena kohtalona on sen lopettaminen eläk-
keelle lähtemisen jälkeen. Yritys ei pidä tarpeelli-
sena jatkaa sellaista työtä, jota eläkkeelle lähtenyt
teki. Lopettamisen syyt voivat vaihdella tuotannon
vähentämisestä ja ammatin kuolemista aina sosiaali-
sista syistä ylläpidettyyn työpaikkaan.

Kaavio 2 havainnollistaa selvityksen ajatustapaa veteraanin työn kohtalosta ja työn mahdollisesta jatkajasta.

Kaavio 2. Veteraanin tekemän työn kohtalo veteraanin jäätyä eläkkeelle.

5. AINEISTON KERUUMENETELMÄ

Tieto veteraanin työstä ja sen mahdollisesta jatkajasta saatiin soittamalla työpaikalle, veteraanin esimiehelle. Jos esimiestä ei tavoitettu, vastaaja saattoi olla myös muu henkilö, joka tunsi veteraanin ja tämän työn kohtalon.

Aikaisempi selvitys osoitti puhelinhaastattelun toimivan hyvin. Puhelimessa voi kysymyksiä selittää uudelleen ja saada muuta taustatietoa, keskustella. Vastauksen luotettavuus sai usein vahvistusta keskustelun aikana.

"Hetkinen, tarkistan hakupapereista, mistä se uusi mies tuli." Työnjohtajan lausuma vahvisti käsitystä hänen vastauksensa luotettavuudesta. Mies oli ollut työtön.

Vastaajalle puhelinhaastattelu on vaivaton, varsinkin jos kysymyksiä on vähän ja ne liikkuvat ympäristöön sopivalla alueella. Menetelmän onnistuneisuutta osoittaa myös se, että kukaan vastaajista ei kieltäytynyt tai käyttäytynyt aggressiivisesti.

Vastaajat, esimiehet, tunsivat vastuullaan olevat työt ja niiden järjestelyt. Selvä kysymys sai selvän vastauksen. Ydinkysymys, "Onko työpaikka täytetty tai tullaanko se täyttämään?" on selvä.

Eläketurvakeskuksen rekisteritiedot

Eläkkeelle siirtyneiden veteraanien ja heidän työnantajien nimet saatiin Eläketurvakeskuksen rekistereistä. Rekistereistä saatiin myös muita tässä selvityksessä tarpeellisia tietoja.

Saatuun tiedon työsuhteen päättymisestä työeläkelaitos lähettää ilmoituksen eläkkeen maksatuksen alkamisesta Eläketurvakeskukseen. Lautakunnan ennakkotai lopullinen päätös on annettu aikaisemmin.

Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterissä on tiedot vakuutetun työnantajista, työsuhteiden kestosta ja päättyneiden työsuhteiden eläkepalkoista. Eläketapahtumarekisterissä on tiedot yhteensovitusperusteesta, eläkkeen määrästä ja alkamisajasta.

Eläkepalkka on laskettu kunkin TEL-työsuhteen neljän viimeisen työvuoden palkasta "kaksi keskimmäistä" -säännöllä. Viimeisen työsuhteen eläkepalkka antaa tuntuman vakuutetun palkkatasoon ennen eläkettä. Toisen tuntuman antaa yhteensovitusperuste, joka on korkein eläkkeen pohjana oleva eläkepalkka.

Vastaajien tavoittaminen

Veteraanin esimiehen tavoittaminen oli tutkimuksen suurin käytännön vaikeus. Itse haastattelu kesti 10-20 minuuttia, mutta vastaajan tavoittaminen joskus moninkertaisti ajan.

Usein veteraanin työnantaja oli monella paikkakunnalla toimiva yritys. Puhelinluettelosta tai "Sinisestä Kirjasta"¹⁾ saatiin vain keskushallinnon puhelinnumero.

1) Sinisessä Kirjassa on hakutiedot lähes kaikista Suomen yrityksistä, niiden osoitteista, puhelinnumeroista, toimialasta ja henkilöstömäärästä.

Keskushallinto saattoi ilmoittaa, että henkilörekistereitä ei ole muilla paikkakunnilla toimivista tehtaista. Syntymäpaikan mukainen "hakuammunta" ja lopuksi eläkelaitoksen osoitetiedot auttoivat työpaikan etsinnässä.

Osa haastateltavista löytyi helposti, varsinkin kun työpaikkana oli pieni yritys. "Sinisen Kirjan" puhelinnumero riitti esimiehen tavoittamiseen.

Haastattelun kulku ja vastausten käsittely

Kysymysten lukumäärä oli vähäinen, 15-20 kysymystä. Kysymyksiä ei formuloitu etukäteen. Luonteva keskustelu ohjasi niiden esittämisyjärjestystä. Tutkimuksen tekijät tekivät itse kaikki haastattelut.

Haastattelijan apuna oli lomake ja rekisteriotteet. Haastatteliija merkitsi lomakkeeseen vastaukset haastattelun kuluessa tai sen jälkeen. Haastattelulomake on liitteenä 3.

Kaikki vastaajat suhtautuivat haastatteluun asiallisesti. Kukaan ei kieltäytynyt siitä. Muutama vastaaja jopa innostui perusteellisesti selittämään asiaa.

Menetelmän edut ja heikkoudet

Puhelinhaastattelun etuna on mahdollisuus selittää kysymyksiä. Haastateltava voi tehdä vastakysymyksiä, kunnes ymmärtäminen on molemminpuolista. Vastaukset ovat myös heti tarkistettavissa lisäkysymyksillä. Tämä parantaa tulosten luotettavuutta.

Puhelinhaastattelussa saa sivutuotteena inhimillisesti ja yleisesti mielenkiintoisia taustatietoja.

"Viisitoista nikkaria saisi heti työpaikan, kun vaan niitä löytyisi", pohjalaisen tyylihuonekaluyrityksen työvoimapula tuo lisäväriä alan näkymiin.

Puhelinhaastattelun heikkoutena on sen työläys. Tämä jo sellaisenaan rajoittaa aineiston kokoa. Suora kosketus veteraanin työnjohtajaan, osastopäällikköön tai toimitusjohtajaan asettaa haastatteliijoillekin vaatimuksia. Haastattelijan on esimerkiksi hyvä tuntea veteraanien varhaiseläkelaki voidakseen vastata sitä koskeviin vastakysymyksiin.

6. AINEISTO JA SEN EDUSTAVUUS

Otoksen perusjoukkona oli 31.12.1982 mennessä alkaneet Eläketurvakeskuksen eläketapahtumarekisteriin kirjatut täysitehoiset, TEL-laitosten myöntämät varhaiseläkkeet. Perusjoukkoon kuului 1090 eläkkeensaajaa.

Otokseen poimittiin kuukauden 5., 10. ja 19. päivinä syntyneet, siis keskimäärin joka kymmenes eläkkeensaaja. Otokseen tuli kaikkiaan 119 henkilöä eli 10,9 % perusjoukosta.

Haastatteluja tehtiin kaikkiaan 112. Loppuja seitsemää on selvityksessä kutsuttu kadoksi, vaikka osittain on kysymys tutkimuksen kannalta epärelevanttien tapauksien hylkäämisestä.

Kahdessa katotapauksessa sivutoiminen TEL-työsuhte oli rinnakkainen muiden eläkelakien (KVTEL, LEL) alaisen päätoimen kanssa. Yhdessä tapauksessa työnantajana oli (ilmeisesti) sukulainen, jota ei tavoitettu. Tämänkin eläkkeensaajan varhaiseläke koostui pääosin (80 %:sesti) LEL-palveluksessa ansaitusta eläkkeestä.

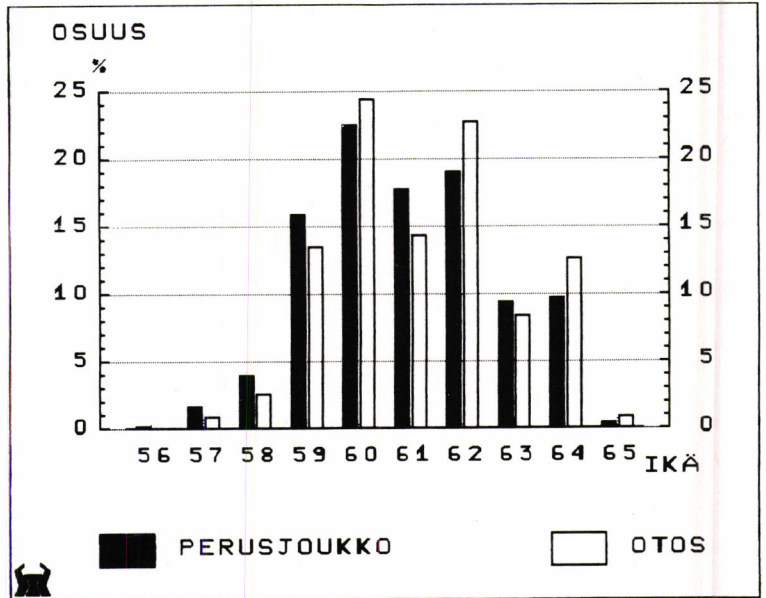
Loput neljä katotapausta olivat eläkkeensaajan osittain omistamassa yrityksessä TEL-palvelussuhteessa olleita tai entisiä yrittäjiä, jotka sukupolvenvaihdon jälkeen olivat jääneet yritykseen TEL-työsuhteeseen.

Kaikki kadoksi luokitellut tapaukset on tuloksia esitettäessä luettu omaksi ryhmäkseen. Ne on tulokittu työsuhteiksi, joista ei eläkkeelle siirtymisen seurauksena avaudu työpaikkaa. Työskentely on ollut joko niin vähäistä tai sen luonteista, että eläkkeelle siirtyneelläkin on mahdollisuus sitä haluamassaan määrin jatkaa.

Otoksen edustavuus

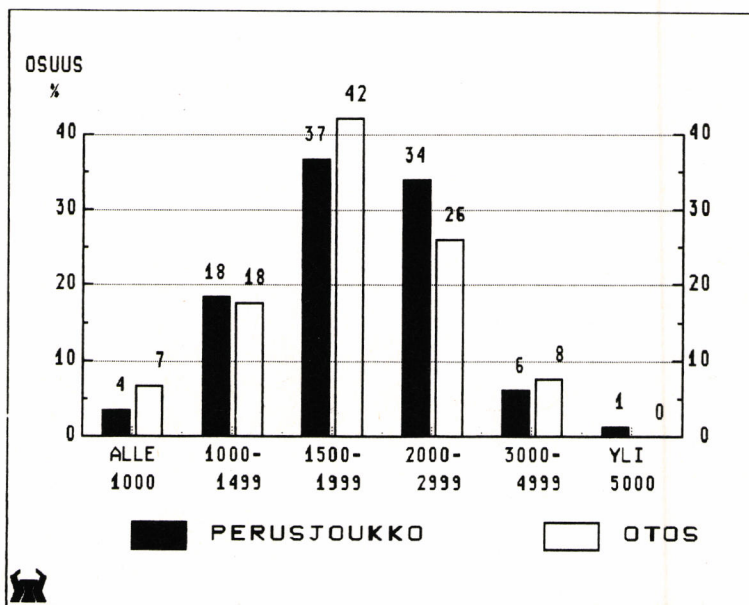
Rintamaveteraanien varhaiseläkkeen saajista tehtyihin tilastoihin on perusjoukko kirjattu eläkkeensaajien iän ja eläkkeen suuruuden mukaan. Eläkkeiden myöntöperusteista tulostetut tilastot sisältävät myös vapaa-kirjaeläkkeet (TEL:ssä 49 kpl). Niiden mukanaolo ei ilmeisesti vääristä esitettyä myöntöperustejakamaa.

Perusjoukon keski-ikä oli vuoden 1982 lopussa 61,5 vuotta. Otoksen keski-ikä oli 62 vuotta. Jakaumasta (kuva 5) näkyy, että otoksessa oli jonkin verran enemmän 60-, 62- ja 64-vuotiaita kuin perusjoukossa. Jakaumien ero ei kuitenkaan ole merkitsevää.

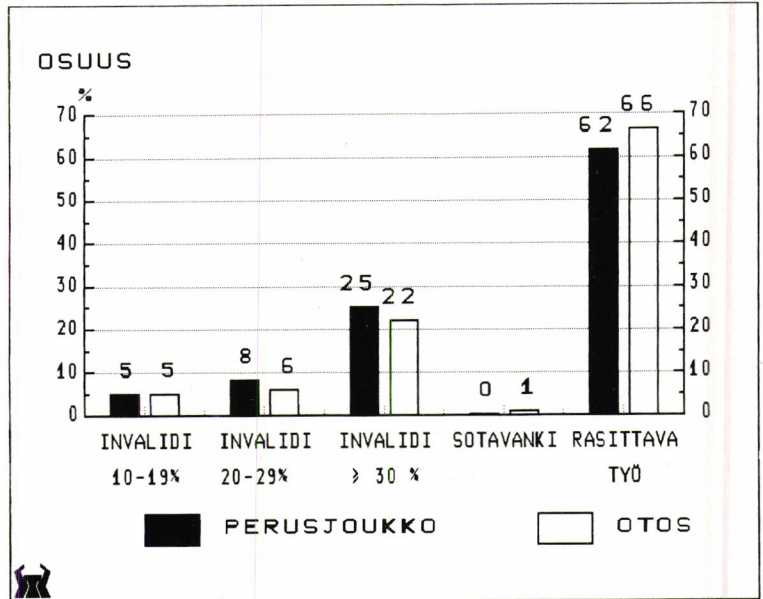
Kuva 5. Perusjoukon (1090) ja otoksen (119) ikäjakaumat vuoden 1982 lopussa.

Perusjoukon keskieläke oli vuoden 1983 indeksitasossa (TEL-indeksin arvo 915) 2130 mk eli 7 % suurempi kuin otoksen 1990 mk kuukaudessa. Otoksessa oli pieniä alle 1000 mk:n eläkkeitä suhteellisesti enemmän kuin perusjoukossa (kuva 6). Otoksen jakauma ei kuitenkaan tilastollisesti merkitsevästi poikkea perusjoukon jakaumasta.

Kuva 6. Perusjoukon (1090) ja otoksen (119) eläkkeiden suuruusjakaumat vuoden 1982 lopun indeksitasossa, mk/kk.

Myöntöperusteen mukaan tarkasteltuna otos painottui lievästi perusjoukkoa enemmän rasittavan työn suuntaan (kuva 7). Ero ei kuitenkaan ole merkitsevä. Invaliditeetin perusteella myönnettyjä eläkkeitä oli tutkittussa joukossa kolmannes ja kaksi kolmannelle rasittavan työn perusteella myönnettyjä. Tällöin lisävaatimuksena oli 58 vuoden ikä ja 2 vuoden rintamapalveluaika. Yli 30 %:n invalideilla eläkkeen saamisen ainoa ehto oli työn jättäminen.

Kuva 7. Perusjoukon (1139, sisältää myös vapaakirja-eläkkeet) ja otoksen (119) eläkkeiden myöntöperusteet.

7. TULOKSET

7.1. Yritykset

Alue

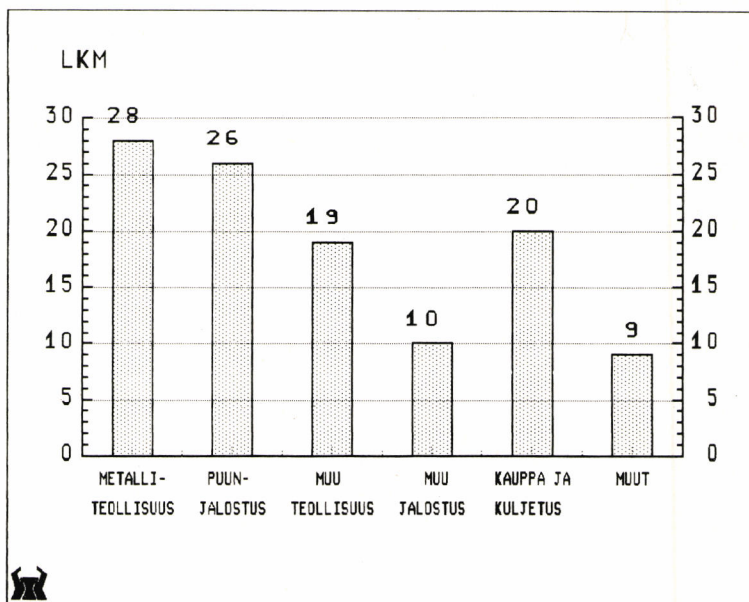
Valtaosa haastatelluista toimipaikoista sijoittui Etelä-Suomeen (83 eli 70 %¹⁾). Näistä 19 (16 %) oli pääkaupunkiseudulla ja 64 (54 %) muualla Etelä-Suomessa. Väli-Suomeen sijoittui neljännes työpaikoista ja vain 4 % Oulun tai Lapin lääniiin.

Toimiala

Lähes puolet (54 eli 45 %) tutkituista oli työskennellyt puunjalostus- tai metalliteollisuudessa (kuva 8). Muussa teollisuudessa, kaivostoiminnassa tai rakennustoiminnassa työskennelleitä oli 29 (24 %).

1) Etelä-Suomeen luettiin Uudenmaan, Turun- ja Porin, Hämeen sekä Kymen lääni. Pääkaupunkiseutuun kuuluvat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen.

Palvelusektoreiden piiriin kuului yhteensä 28 eli 24 % tutkituista työpaikoista.

Kuva 8. Haastateltujen työpaikkojen (112) toimialat.

Yrityksen koko

Tutkituista työpaikoista 34 oli yli 500 työntekijän yrityksessä. Näistä 29 oli puunjalostus- ja metalliteollisuusyrityksiä. Alle 50 työntekijän yrityksiä oli 37, näistä 10 teollisuusyrityksiä. Taulukossa 3 on eritelty toimipaikkojen koot toimialoittain.

Taulukko 3. Tutkittujen toimipaikkojen koot toimialoittain.

	Teollisuus (TOL 3)	Muu jalostus (TOL 2, 4, 5)	Palvelut (TOL 6-9)	Yht.
1- 10	1	3	6	11
11- 50	9	5	12	26
51-100	4	1	2	7
101-250	14	0	4	18
251-500	13	0	3	16
501- kato	32	1	1	34 7
Kaikki	73	10	28	119

Yrityksen työvoimatilanne

Yrityksen työvoimatilannetta selvitettiin kysymällä viime aikaisia irtisanomisia tai lomautuksia veteraanin työympäristössä.

Kaikkiaan 20 yrityksessä (17 %) oli työvoimaa vähennetty tai lomautettu. Toisaalta 11 yrityksessä (9 %) ilmaistiin, että ammattitaitoista työvoimaa etsitään koko ajan lisää ja siitä on jossain määrin pulaa.

Työvoimaa etsivän yrityksen kannalta ammattityövoiman eläkkeelle siirtyminen koettiin usein kielteisenä, yrityksen toimintaa haittaavana.

7.2. Veteraanit

7.2.1. Ammatti ja ammattiasema

Lomakkeelle saatiin haastatellun ilmoittama eläkkeelle siirtyneen viimeisin ammatti. Eri toimipaikoissa sama nimike saattaa merkitä hyvinkin erilaista työtä. Jako työntekijöihin ja toimihenkilöihin on tehty ammattinimikkeen perusteella.

Yleisimmät ammattinimikkeet olivat autonkuljettaja (9) varastomies ja varastonhoitaja (yhteensä 6), asentaja, sähköasentaja sekä talonmies (kaikkia 3). Liitteessä 4 on lueteltu selvityksessä esiintyneet ammatit.

Tutkituista eläkkeensaajista oli 90 (76 %) ammatti- asemaltaan työntekijöitä ja 22 (18 %) toimihenkilöitä. Katoon luettujen (6 %) ammattiasemaa ja ammattia ei saatu selville.

Toimihenkilöistä 14 oli työskennellyt teollisuudessa, 2 rakennustoiminnassa ja 6 palvelusektorilla. Liitteessä 5 on työpaikkojen lukumäärät ammattiaseman mukaan toimialoittain.

7.2.2. Työn jättö ja eläkkeen alkaminen

Vain kolmen veteraanin työsuhde oli päättynyt aikaisemmin kuin eläkkeen alkamista edeltäneen kuukauden aikana. Heillä yritys oli mennyt konkurssiin tai työ loppunut ja eläke alkoi työttömyysjakson jälkeen heti lain voimaantullessa.

Yli 30 %:n invaliditeetin perusteella myönnetyt eläkkeet alkoivat useimmiten jo heinä-elokuussa. Rasittavan työn perusteella myönnetyt eläkkeet sen sijaan useimmiten vasta elokuun jälkeen (Taulukko 4).

Taulukko 4. Eläkkeen alkamiskuukausi myöntöperusteen mukaan.

	Rasittava työ	Muu peruste	Yhteensä
Heinäkuu	11	15	26
Elokuu	6	7	13
Syyskuu	22	9	31
Lokakuu	23	5	28
Marraskuu	14	2	16
Joulukuu	3	2	5
Yhteensä	79	40	119

Käytettävissä ei ollut tutkittujen varhaiseläkelautakunnalta saamia ennakkopäätöksiä. Ei ole siten mahdollista arvioida ennakkopäätöksen ja eläkkeen alkamisen välisen ajan pituutta.

7.2.3. Työssäoloaika

Varhaiseläkkeen saamisen edellytyksenä on 10 palvelusvuotta 15 viimeisen vuoden aikana. Kaikkien eläkkeelle siirtyneiden työura on jatkunut koko lakien voimassaoloajan.

Kysyttyyn työntekoaikaan saadut vastaukset voivat olla epäluotettavia, koska esimiehet eivät ehkä aina ole noteeranneet työtehtävästä toiseen siirtymisiä ja vastaus saattaa tarkoittaa koko yrityksessä palveltua aikaa.

Asetelma 1. Veteraanien työssäoloajat vuosina

	lkm
0 - 4	6
5 - 8	14
9 - 12	21
13 - 20	15
21 - 32	33
33 -	23

Keskimääräiseksi työssäoloajaksi saatiin 21 vuotta. Alle viiden vuoden työssäoloaikoja oli vain kuusi (Asetelma 1). Työpaikat olivat siis varsin pysyviä.

Kaikkiaan 119:stä eläkkeensaajasta 73 oli ollut vain yhden työnantajan TEL-työsuhteessa vuoden 1962 jälkeeseen. TEL-työsuhteita oli keskimäärin 2 eläkkeensaajaa kohti (Asetelma 2).

Asetelma 2. Eläkkeensaajien jakautuminen TEL-työnantajien lukumäärän mukaan.

työnantajia	lkm	%
1	73	61
2	20	17
3	9	8
4	7	6
5-	10	8
yht.	119	100

7.2.4. Eläkepalkka ja eläketaso

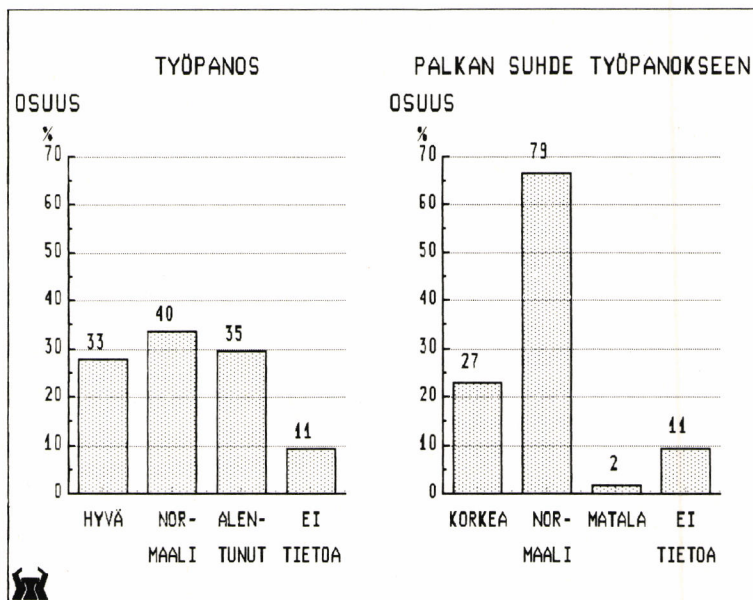
Eläkkeelle siirtyneistä oli käytettävissä myös viimeisen TEL-työsuhteen eläkepalkka. Sen avulla laskettu keskimääräinen eläkeprosentti oli 40 % ilman katotapauksia (Asetelma 3). Alle ns. vähimmäistason eli 37 %:n jäi 27 veteraanin eläke. Viimeisen työsuhteen ansiotaso oli tällöin aiempien ansiotasoa korkeampi.

Asetelma 3. Varhaiseläkkeet %:ina viimeisen työsuhteen eläkepalkasta.

%	lkm
-29	7
30-34	12
35-39	35
40-44	37
45-49	16
50-	5
Yht.	112

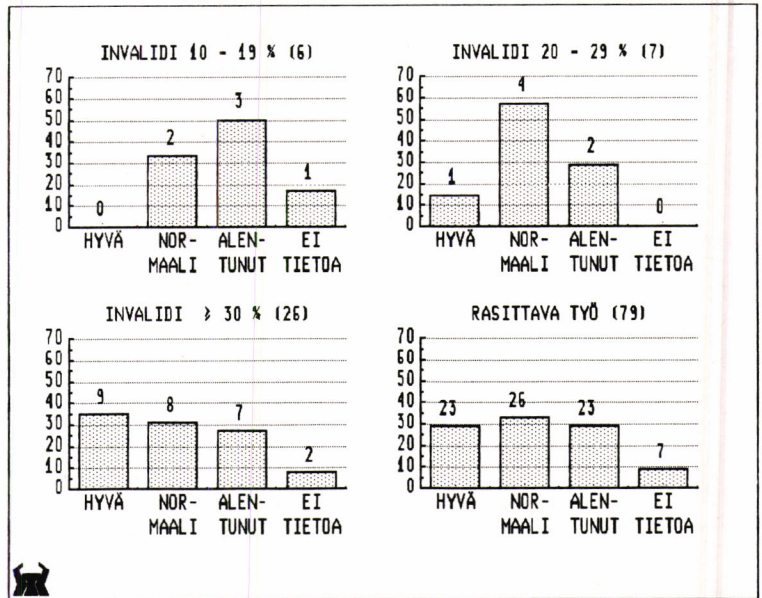
7.2.5. Työssä selviytyminen

Esimiehet arvioivat 34 eläkkeelle siirtyneen selviytyneen työssään hyvin (Kuva 9). Työkyky oli alentunut 35:llä. Esimiesten arviot eivät tarkoita varhaiseläkkeen myöntämisen edellytyksenä olevaa työkyvyn alenemista.

Kuva 9. Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta ja palkan suhteesta työpanokseen. Asteikossa prosentit, pylväiden päällä lukumäärät.

Myös raskaassa työssä olleista lähes 30 %:lla esimiehet arvioivat työpanoksen olleen normaalia parempi.

Kuva 10. Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta. Prosenttijakaumat eri myöntöperusteilla ja tapausten lukumäärät.

Muilla kuin vähintään 30 %:n invalideilla oli yhtenä eläkkeelle pääsyn edellytyksenä alentunut työkyky. Esimiesten arviot työpanoksesta ovat näissäkin myöntöperusteissa silti varsin myönteiset (kuva 10).

Ei ole tietoa, missä määrin suullisesti annettu pikainen arvio poikkeaa eläkehakemukseen liitetystä arviosta. Mahdollisen poikkeaman syyt saattavat osittain johtua haastattelutilanteesta.

7.2.6. Työpanos ja palkkaus

Lisäkysymyksillä pyrittiin selvittämään esimiehen arvio eläkkeelle siirtyneen veteraanin palkan ja työpanoksen suhteesta. Niissä tapauksissa, joissa oli otettu uusi työntekijä eläkkeelle siirtyneen tilalle, kysyttiin myös uuden ja vanhan työpanoksen sekä palkan suhdetta. Tarkkojen markkamäärien kysymistä vältettiin, koska tarkkojen tietojen etsiminen haastattelutilanteessa oli vaikeaa.

"Isompiakin työpanoksia sillä palkalla saadaan."

Tulokset osoittivat, että varsin usein (27 tapausta) esimies piti eläkkeelle siirtyjän ansiotasoa työpanokseen verrattuna korkeana (kuva 9). Näistä 20 tapauksessa eläkkeelle siirtynyt sai seuraajan. Työpanos korvautui täysin 14 tapauksessa. Seitsemällä seuraajalla palkka oli pienempi kuin eläkkeelle siirtyneellä. Palkkauksen erot tulivat yleensä esille vain aikapalkkauksessa. Urakatöissä palkkaa aina pidettiin työpanosta vastaavana.

Asetelma 4. Seuraajan työpanos ja palkka suhteessa veteraanin työpanokseen ja palkkaan. Prosentteina niistä tapauksista, joissa työ jatkuu ennallaan ja seuraaja on otettu (59 tapausta).

	Seuraajan palkka			
	suurempi	sama	pienempi	ei tietoa
seuraaja korvaa	7	41	20	0
seur. ei korvaa	0	0	24	0
ei tietoa	0	0	0	8

Joka viides veteraanin seuraaja on merkinnyt yritykselle työpanoksen yksikköhinnan laskua (Asetelma 4).

Uusi valolatoja - nuori tyttö - oli selvästi parempi ja näppärämpi kuin eläkkeelle siirtynyt veteraani. Palkka sen sijaan oli alempi.

Seuraajan palkka oli taas suurempi vain 7 %:ssa tapauksista.

Usein veteraanin sairastelu lisäsi poissaoloja, vaikka työpanos sinänsä pysyi hyvänä. Esimiesten arvion mukaan työnteko oli käynyt selvästi raskaaksi 92 veteraanille (77 %). Työnteon raskaus oli 35 tapauksessa (29 %) vaikuttanut myös työpanokseen yrityksen kannalta.

"Työnsä teki hyvin, mutta iltaisin ei varmaan jalka noussut enää niin kuin nuorempana."

"Jos kesken päivän saisi sohvalle oikaista, jaksaisi koko päivän."

"Vanhemman oikeudella" jaettiin töitä monessa työyhteisössä jättämällä ketteryyttä ja voimaa kysyvät työt nuoremmille. Veteraanit keskittyivät enemmän ammattitaitoa vaativiin työvaiheisiin.

7.2.7. Eläke-ehdotus

Puoli vuotta varhaiseläkelain voimaantumisen jälkeen oli jo odotettavissa, että eläkkeelle siirtyy myös työnantajien aloitteesta eläkettä hakeneita.

Lähimmän esimiehen vastaukset eivät ehkä anna täysin luotettavaa kuvaa eläke-ehdotuksen tekijästä. Jotain merkitystä lienee sillä, että muusta kuin ensisijaisesti omasta aloitteesta eläkkeen ottaneita oli 18 (15 %). Näistä 12 tapauksessa (10 %) oli työnantaja aloitteentekijänä ja 6 tapauksessa (5 %) joku muu, yleensä lääkäri.

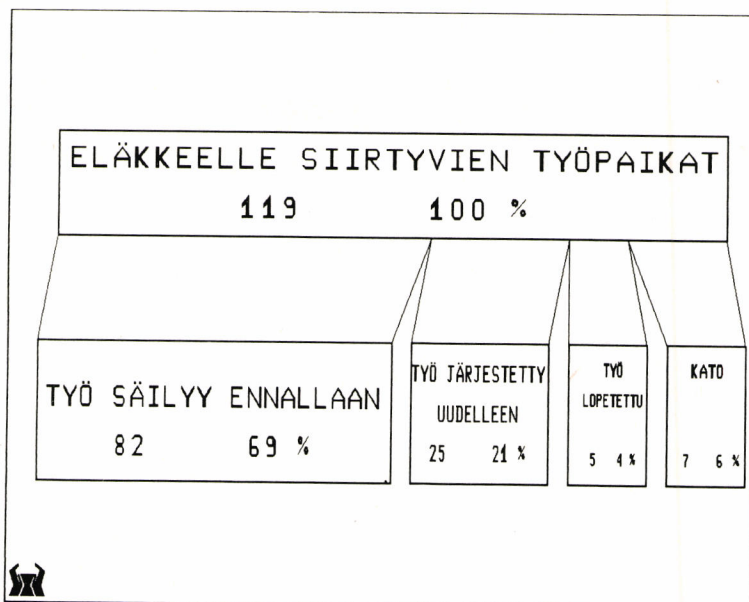
Yhdessä tapauksessa sanottiin veteraanin hakeneen varhaiseläkettä "porukkahengen" vaikutuksesta. Eläkemahdollisuuden olemassaolo synnyttäneen työttömyys-tilanteessa paineita eläkkeeseen oikeutetuille.

7.3. Työn järjestäminen

Työpaikoilla joudutaan töitä järjestämään uudelleen, kun työn tekijä on siirtynyt eläkkeelle. Tässä tutkimuksessa järjestelyt jaettiin kolmeen luokkaan:

1. Työ jatkuu samanlaisena, sen tekijä vaihtuu
2. Työ järjestetään uudelleen, esimerkiksi jaetaan muille työntekijöille
3. Työ lopetetaan

Kaavio 3 osoittaa veteraanin eläkkeelle siirtymisen jälkeiset töiden järjestelyt. Seitsemässä tapauksessa kymmenestä työ jatkuu entisellään. Kahdessa tapauksessa kymmenestä työt järjestettiin uudelleen. Loput jakautuivat työn lopettamisen ja kadon kesken. Tässä tutkimuksessa työ lopetettiin kokonaan neljässä prosentissa tapauksista.

Kaavio 3. Työtä koskevat järjestelyt

Työn ennallaan säilyminen tarkoittaa nimenomaan veteraanin hallussaan pitämän työpaikan säilymistä. Tulos osoittaa monen veteraanityöntekijän olleen ikääntyneenäkin yritykselle tarpeellisen. Lähtö eläkkeelle jätti työpaikalle aukon, jonka täyttämisen oli välttämätöntä.

"Ammattimies parhaasta päästä", kuvaili esimies sähköasentaja-veteraania. Paikan täyttäminen oli selvää.

Työntekijän vaihtuessa työn yksityiskohtainen sisältö saattoi muuttua ja määräytyä jatkajan henkilökohtaisen ominaisuuksien ja työn vaatimusten mukaan. Tätä ei kuitenkaan pyritty selvittämään.

"Ratkaisevasta paikasta kun lähtee, on vaikea korvata". Vanha korjausmies tunsu koneet ja työnsä.

Useissa tehtävissä työn luonne ei muuttunut, vaikka tekijä vaihtui. Varastotyö pysyy varastotyönä, samoin koneen ääressä tehtävä työ pysyy ennallaan.

Työn uudelleen järjestely tarkoittaa, että veteraanin paikalle ei otettu ketään. Eläkkeelle läheneen työt jaettiin muiden tehtäväksi. Henkilöstön määrän väheneminen yhdellä varmistettiin lisäkysymyksellä. Esimerkiksi suunnitteluryhmään kuuluneen tilalle ei toistaiseksi otettu ketään. Ryhmä pystyi suoriutumaan tehtävistään muutenkin.

Uudelleenjärjestelyihin kuuluivat myös teknisen kehityksen mukana tulevat muutokset. Vanha työn tekijä teki esimerkiksi työtä vanhalla koneella, joka hänen lähdettyään poistettiin käytöstä. Toimistoautomaatio aiheutti muutaman toimihenkilöpaikan täyttämättä jättämisen.

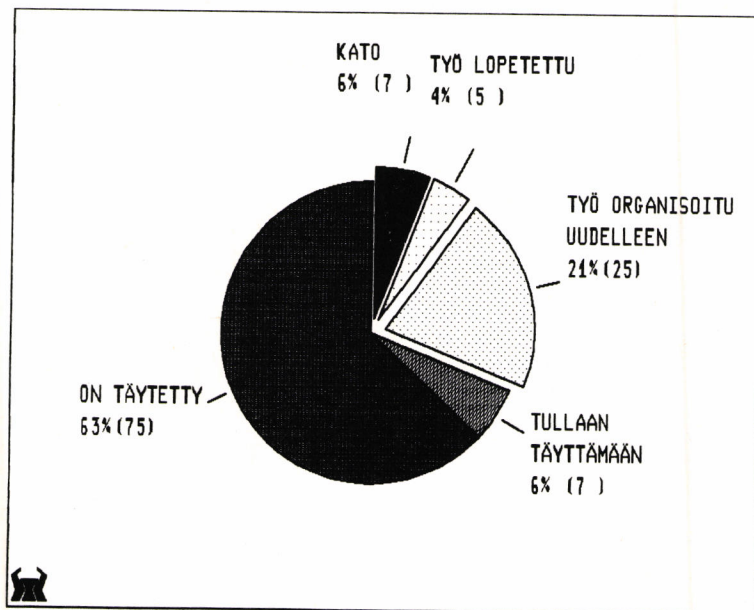
Työ lopetettiin kokonaan vain viidessä tapauksessa. Kaksi yritystä oli tehnyt konkurssin. Kolmea työpaikkaa oli ylläpidetty sosiaalisista syistä, ne olivat yritykselle tarpeettomia.

7.3.1. Työpaikan täyttäminen

Kysymykseen, onko veteraanin jättämä työpaikka jo täytetty, vastasi 75 (63 %) myöntävästi. Yleensä näytti siltä, että työpaikan täyttämässä ei vitkasteltu. Kun veteraani ennakkopäätöksen jälkeen ilmoitti lähtevänsä eläkkeelle, voitiin aloittaa seuraajan etsiminen ja täyttää paikka ajoissa. Näin työhön ei tullut lainkaan katkosta.

Vastaajista 7 (6 %) ilmoitti, että työpaikka täytetään myöhemmin. Usein tiedettiin jo sanoa, tuleeko seuraaja yrityksen sisältä vai ulkopuolelta.

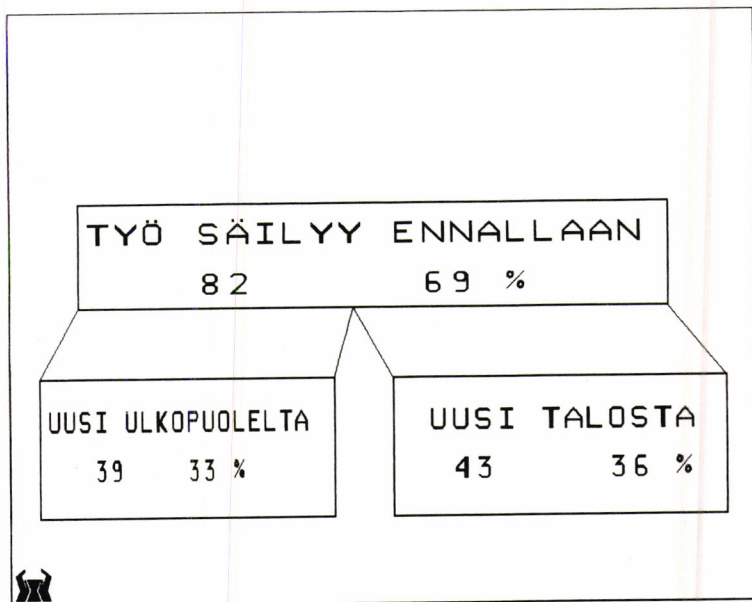
Luokkaan "tullaan täyttämään" sijoitettiin vain ne tapaukset, joissa työpaikan täyttäminen vaikutti keskustelun perusteella varmalta. Toiveajattelua ei otettu huomioon.

Kuva 11. Työpaikkojen täyttäminen

Työn jatkuessa entisenä joko niin, että seuraaja oli jo valittu tai niin että se varmasti valitaan, jatkettiin kyselyä työn jatkajan taustan selvittämisellä. Kysyttiin, tuliko työn jatkaja yrityksen ulkopuolelta vai talon sisältä sisäisenä siirtona.

Kaavio 4 osoittaa vastaukset. Veteraanin työpaikka täytettiin hieman useammin talon sisäisinä siirtoina (43 tapausta) kuin suoraan yrityksen ulkopuolelta (39 tapausta).

Kaavio 4. Työn jatkajan tausta

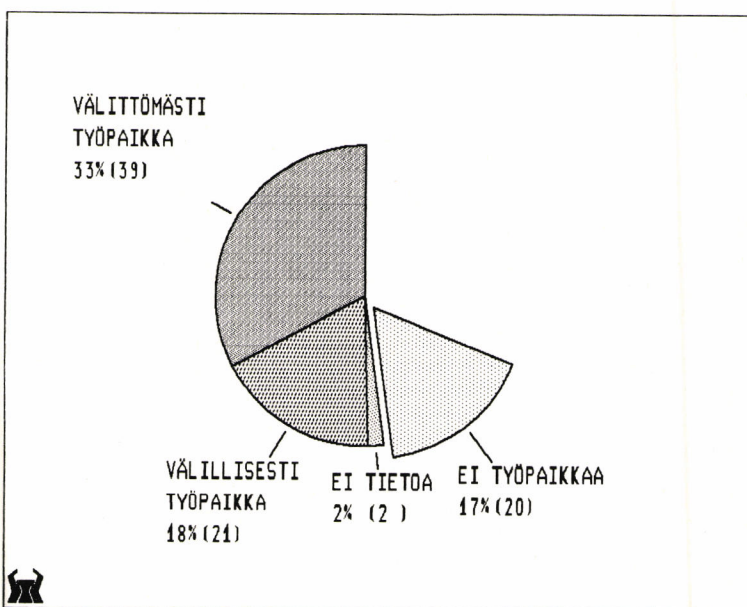
Koko aineistosta joka kolmannen veteraanin työlle tuli jatkaja yrityksen ulkopuolelta ja noin joka kolmannen työlle yrityksen sisältä. Yrityksen sisäisillä siirroilla näytti joissakin tapauksissa olevan tilalle tulleen työpaikan pysyvyyttä vahvistava merkitys. Tätä ei kuitenkaan lähemmin selvitetty.

Hartsinkeittäjäksi siirtyi toiselta osastolta alle 30-vuotias kaveri ja vältti näin lomautuksen.

Useat haastatellut kertoivat henkilöstöpoliittisena linjana olevan avautuvien työpaikkojen täyttämisen yrityksen sisältä. Joskus tämä merkitsi ammatillista ylenemistä ja palkkauksen nousua. Veteraani oli pitänyt hallussaan yksikkönsä avainpaikkaa.

Työn jatkajan tullessa yrityksen sisältä kysyttiin, avautuiko vakanssiketjun jälkeen työpaikka ulkopuoliselle. Vastauksen oltua kielteinen johtopäätös henkilöstön vähenemisestä yhdellä varmistettiin lisäkysymyksellä. Tulokset osoittivat, että vaikka veteraanin työpaikka täytettiin, yrityksessä ei avautunut työpaikkaa 20:ssä tapauksessa (kuva 12). Tuloksen mukaan lähes joka viidennellä yrityksellä on työvoimareservejä paikkaamaan eläkkeelle lähteneen jättämä aukko.

"Kolmeen vuoteen ei ole ketään otettu."
"Siirretään ihmisiä osastoilta toisille."

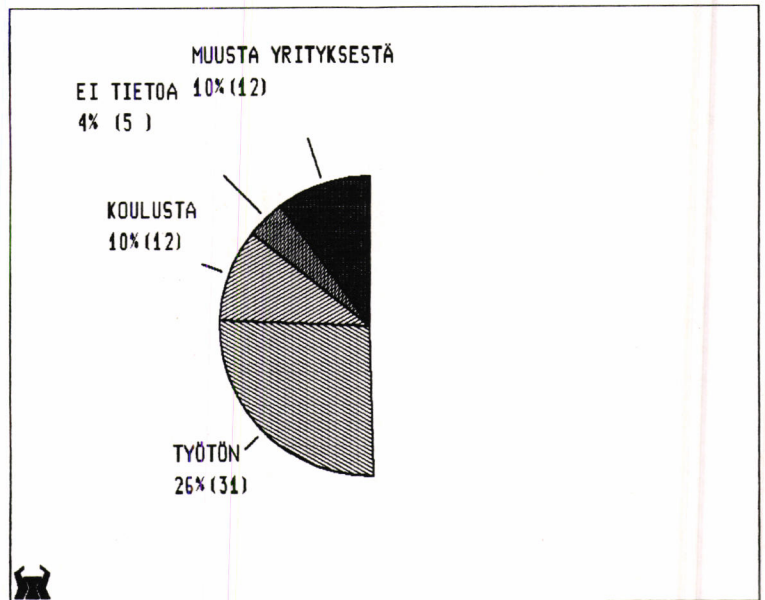
Kuva 12. Välittömästi ja välillisesti avautuneet työpaikat

Kuvasta 12 näkyy, että välittömästi työpaikka avautui ulkopuolisen täytettäväksi joka kolmannessa tapauksessa ja välillisesti eli vakanssiketjun kautta noin joka viidennessä tapauksessa. Vakanssiketju katkesi yhtä usein: työpaikkaa ei avautunut yrityksen ulkopuolisten tavoiteltavaksi.

7.3.2. Työpaikan saaneiden tausta

Yritykseen tulleesta uudesta työntekijästä kysyttiin, oliko hän työtä vailla ollut, koulusta tuleva vai toisesta yrityksestä siirtynyt.

Ulkopuolisten täytettäväksi avautuneet työpaikat laskettiin yhteen välittämättä vakanssiketjusta. Työllisyyden kannalta sillä ei ole merkitystä.

Kuva 13. Työpaikan saaneiden tausta

Työpaikan saaneista joka toinen eli 31 (26 %) oli työtä vailla ollut (Kuva 13). Joka neljäs veteraani antoi työpaikan työttömälle siirtyessään eläkkeelle.

Työtä vailla olleista osa sai työvoimatoimiston kautta työpaikan. Osa oli itse käynyt aikaisemmin työpaikalla työtä kyselemässä. Osa oli vastannut lehdessä olevaan ilmoitukseen.

Koulusta tulleita oli aineistossa 12 (10 %). Veteraanien eläkkeelle lähteminen oli tehnyt työmarkkinoilla tilaa uudelle sukupolvelle.

Työpaikkaa vaihtaneiden lukumäärä oli sama kuin koulusta tulleiden, 12 tapausta (10 %). Näissä jää työllisyysvaikutuksen selvittäminen tavallaan kesken. Ei selvitetty, missä määrin toisessa yrityksessä avautui työpaikkoja. Parissa tapauksessa veteraanin tilalle tullut oli joutunut irtisanomishan alaiseksi edellisessä työpaikassaan.

Voidaan olettaa, että tilanne edellisissä työpaikoissa ei välttämättä merkittävästi poikkea tutkittua aineistosta. Osassa avautuu työpaikkoja, osassa ei.

Viiden tilalle otetun taustaa ei tunnettu. Näistä kolmen työpaikkaa ei oltu vielä täytetty.

7.3.3. Irtisanomisen välttäminen ja tarpeettomat työpaikat

Kun veteraanin tilalle ei otettu ketään, jatkettiin kyselyä syiden selvittämiseksi. Kysyttiin mm., oliko työpaikka yritykselle tarpeeton.

Vain kolmen työpaikan sanottiin olevan tarpeeton, ns. sosiaalinen työpaikka. Tällöin esimerkiksi lopetetulla tuotannonhaaralla aikaisemmin työskennelleelle oli luvattu työpaikka eläkkeelle jäämiseen saakka. Veteraanilla oli ollut ns. väliammatti.

Irtisanomisen välttämistä kysyttiin myös suoraan eräiden välikysymysten jälkeen. Ilman eläkkeelle siirtymistä olisi seitsemän veteraania joutunut irtisanotuksi.

Työnteon käytyä ylivoimaiseksi, palkan säilyessä kuitenkin korkeana olisi irtisanominen ahtaajan tehtävistä ollut erään veteraanin työuran loppu.

Irtisanomisten syynä olisi ollut lähinnä yritysten taloudellinen tilanne. Myös muita syitä mainittiin, mm. jatkuva sairasteleminen ja yhden kerran alkoholikäyttö.

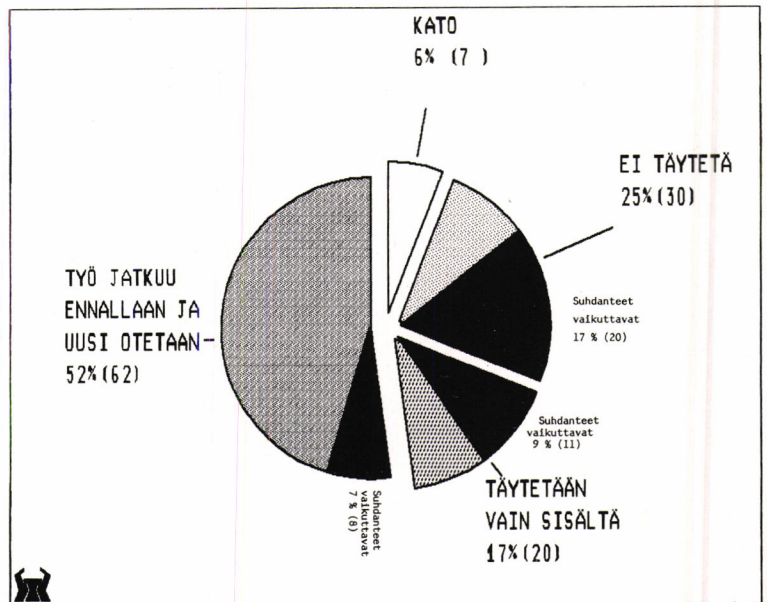
Toisaalta oli yrityksiä, joissa sanottiin, että tässä talossa ei vanhoja työntekijöitä irtisanota. Irtisanomiset tehdään nuoremmasta päästä.

7.3.4. Suhdanteitten vaikutus

Työmarkkinat ovat tunnetusti suhdanneherkkiä. Suhdannevaikutus näkyy myös eläkkeelle lähteneiden työpaikkojen täyttämässä. Tutkimuksessa kysyttiin, oliko suhdanteilla vaikutusta siihen, että veteraanin työpaikka täytettiin tai jätettiin täyttämättä. Samaa kysyttiin, jos veteraanin työpaikka täytettiin talosta, mutta ulkopuolelta ei otettu ketään.

Haastateltavista 73 (61 %) ei katsonut suhdanteilla olevan vaikutusta. Veteraanin työpaikka olisi täytetty tai jätetty täyttämättä joka tapauksessa.

Kolmannes haastatelluista eli 39 oli sitä mieltä, että suhdanteilla oli vaikutusta. Useimmin avautuvaan työpaikkaan tai vakanssiketjun päähän ei suoraan otettu ketään (26 %). Oli myös toisensuuntaista suhdannevaikutusta. Joillakin yrityksillä oli meneillään hyvät ajat.

Kuva 14. Suhdannetilanteen vaikutus työpaikkojen täyttämiseen.

Kun veteraanin työpaikkaa ei täytetty, oli suhdannevaikutuksen osuus suuri, 20 tapausta 30:stä (kuva 14). Voidaan arvella, että hyvillä suhdanteilla olisi ehkä avautunut näin paljon enemmän työpaikkoja.

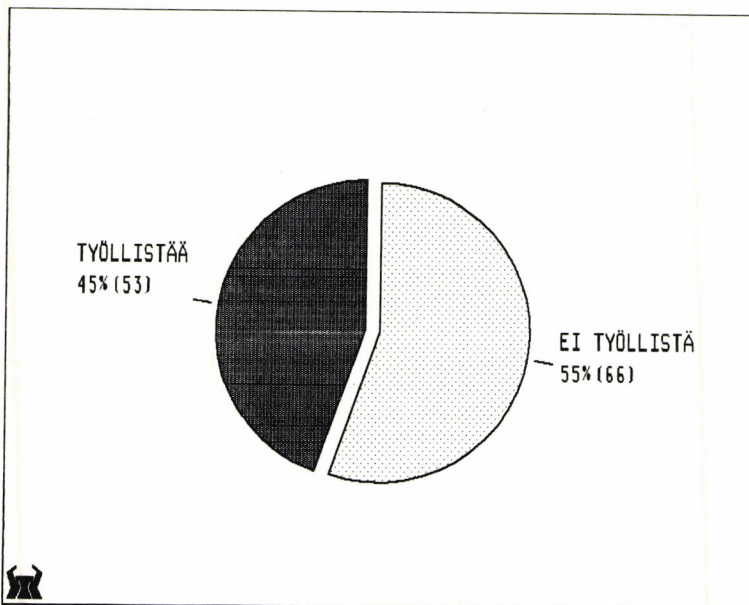
Suhdanteiden vaikutus oli suuri myös silloin, kun vakanssiketjun päähän ei otettu ketään. 11 tapauksessa 20:sta arveltiin suhdanteilla olleen vaikutusta.

Suhdannevaikutusta sanottiin olleen kahdeksassa niistä tapauksista, joissa työlle tuli jatkaja ulkoa. Näillä yrityksillä oli hyvä suhdannetilanne.

7.3.5. Laskennallinen lopputulos

Työllistävää vaikutusta ei selvitetty loppuun saakka toisesta yrityksestä tulleiden osalta. Yhteensä muusta yrityksestä tulleita oli 12. Työllisyysvaikutus jäi avoimeksi myös kadon (7) ja yhteensä 7 'ei tietoa' -tapauksen suhteen. Kaikkiaan loppuun saakka selvitettiin 93 työpaikan kohtalo, jossain määrin avoimeksi jäi 26.

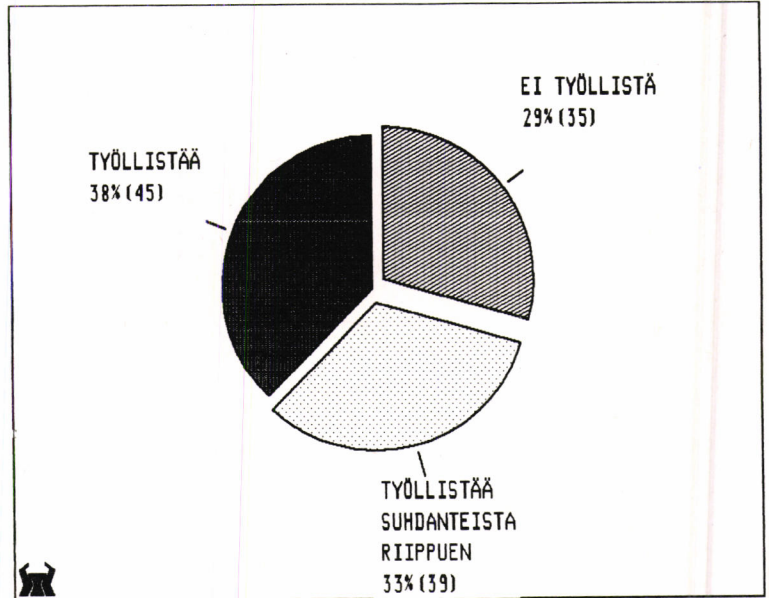
Katoon luetuissa tapauksissa ei työllisyysvaikutusta ilmeisesti ollut. Muissa selvittämättä jääneissä työllisyysvaikutus voidaan olettaa samaksi kuin selvitettyissä. Laskennalliseksi lopputulokseksi saadaan, että 119 varhaiseläkettä avasi 53 (45 %) työpaikkaa työtä vailla oleville (Kuva 15).

Kuva 15. Selvityksen laskennallinen työllistämisaikutus.

Tulos on suunnilleen sama kuin elokuussa 1982 saatu. Tällöin laskennalliseksi lopputulokseksi tuli, että sata TEL-varhaiseläkettä avasi 49 työpaikkaa työtä vailla oleville (ks. s. 69).

Tutkimuksessa pyrittiin arvioimaan myös suhdanteitten vaikutus. Suhdanteilla oli tulosten mukaan vaikutusta noin joka kolmannessa tapauksessa (Kuva 16).

Kuva 16. Suhdanteiden vaikutus työllistämiseen.

Neljä työpaikkaa avautuu kaikissa suhdannetilanteissa työtä vailla oleville, kun kymmenen veteraania siirtyy eläkkeelle. Veteraanit ovat usein päteviä ammattimiehiä ja pitävät hallussaan toimipisteensä avainpaikkoja. Mikäli yrityksessä ei ole työvoimareserviä, avautuu työpaikka ulkopuolisen täytettäväksi.

Kolme työpaikkaa kymmenestä häviää suhdanteista riippumatta. Työpaikkojen katoamisen taustalla on teknistä kehitystä, ammattien vanhenemista, toimialamuutoksia ja joissain harvoissa tapauksissa tarpeettomia, sosiaalisista syistä ylläpidettyjä työpaikkoja.

Suhdanteitten vaikutus näyttää olevan melko suuri. Joka kolmannessa tapauksessa suhdannetilanteella oli merkitystä työpaikan täyttämiseen. Tämän mukaan hyvien suhdanteitten aikana sata varhaiseläkettä avaa 60-70 työpaikkaa, mutta erittäin huonojen suhdanteitten aikana vain noin 40 työpaikkaa.

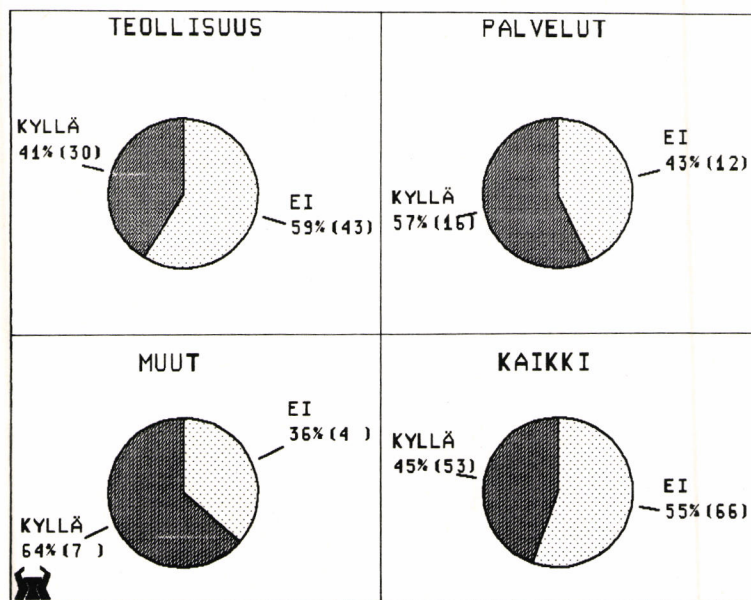
7.4. Työllisyysvaikutus toimialoittain, alueittain ja yrityksen koon mukaan

Haastatteluissa saadut yritystiedot mahdollistivat työllistävän vaikutuksen selvittämisen näiden muut-
tujen suhteen. Aineisto on toimialan, alueen tai
henkilökunnan lukumäärän mukaan jaettu kolmeen ryh-
mään. Katotapaukset (7) on jätetty tästä tarkaste-
lusta pois. Työllistäviä eläkkeellesiirtymiä on
siten yhteensä 53, ja työllisyysvaikutusta ilman
jääviä 59. Yksityiskohtaisemmat työllistävyystulokset
on taulukoitu liitteessä 6.

7.4.1. Toimiala

Valtaosa veteraaneista (73) työskenteli teollisuudessa. Varhaiseläkkeen työllistävyys oli koko teollisuudessa 41 % (kuva 17). Alhaisin työllistävä vaikutus oli puu- tai paperiteollisuudessa (35 %) ja metalliteol-
lisuudessa (39 %). Ne edustivat kolmea neljännestä tämän tutkimuksen teollisuustyöpaikoista. Muussa teollisuudessa työllistävä vaikutus oli 53 %.

Neljännes veteraaneista työskenteli palvelualoilla, joilla varhaiseläkkeen työllistävyys oli selvästi teollisuutta suurempi. Palveluissa sai 28 eläkkeelle siirtyneen jäljiltä työpaikan 16 työtä vailla ollutta (57 %). Muilla toimialoilla työskenteli 11 veteraania, joista 7:lle tuli työtä vailla ollut seuraaja.

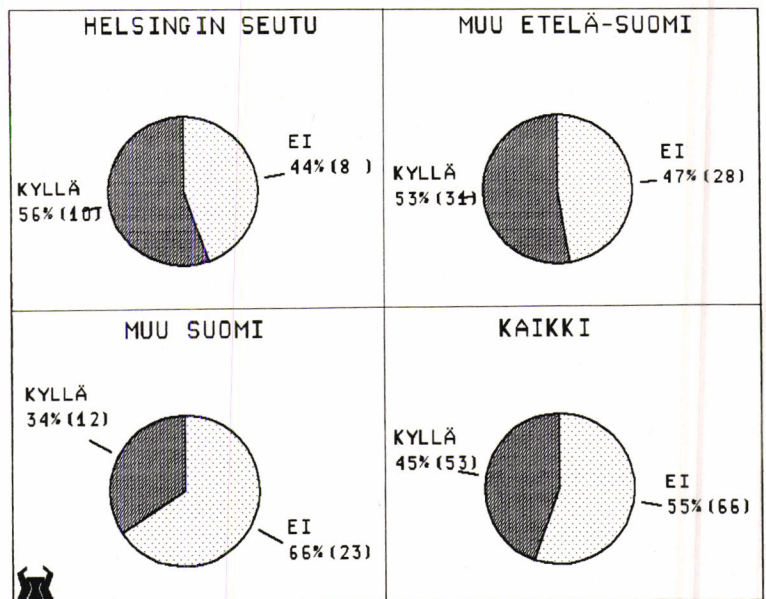

Kuva 17. Työllistävä vaikutus toimialoittain. Ei sisällä 7 katotapausta. KYLLÄ = varhaiseläke työllistää, EI = varhaiseläke ei työllistä.

7.4.2. Alue

Alueellisesti aineisto jaettiin Helsingin seutuun (18 työpaikkaa), muuhun Etelä-Suomeen (59) ja muuhun Suomeen (35). Etelä-Suomeen luettiin Uudenmaan, Turun ja Porin, Hämeen sekä Kymen lääni. Helsingin seutuun kuuluivat Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen.

Työllistävä vaikutus oli selvästi suurin Helsingin seudulla (56 %) ja pienin neljän Etelä-Suomen läänin ulkopuolella (34 %) (kuva 18). Muun Suomen alhaista työllistävyyttä selittää osaltaan suurten puu- ja paperiteollisuusyritysten sijainti.

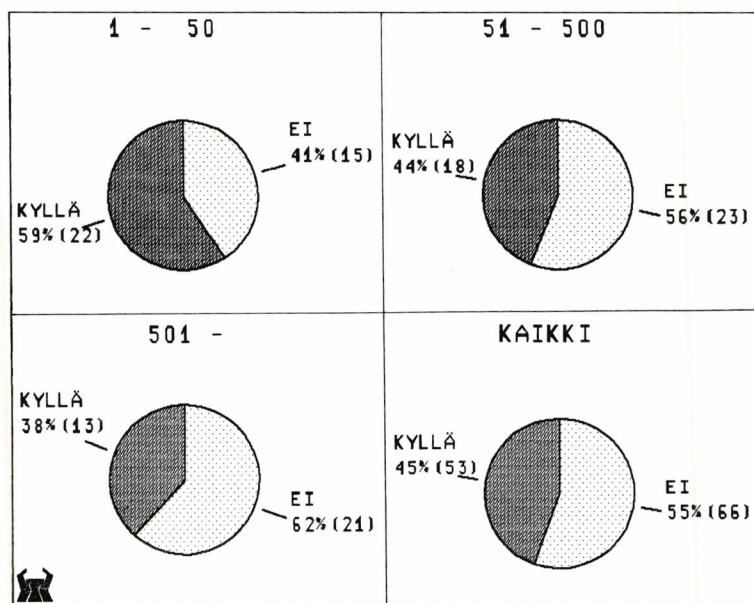
Kuva 18. Työllistävä vaikutus alueittain. Ei sisällä 7 katotapausta. KYLLÄ = varhaiseläke työllistää, EI = varhaiseläke ei työllistä.

7.4.3. Koko

Haastattelussa kysyttiin toimipaikan työntekijöiden lukumäärää. Kuvassa 19 on aineisto jaettu kolmeen ryhmään: 1-50, 51-500 ja 501-. Tarkempi jako on taulukoitu liitteessä 6.

Työllistävyserot olivat valitulla luokituksella selkeät. Pienet alle 50 työntekijän yritykset tai toimipaikat työllistivät työtä vaille olleen selvästi useammin (59 %) kuin suuret yli 500 työntekijän yritykset (38 %).

On ilmeistä, että suurilla yrityksillä on enemmän työvoimareservejä sekä mahdollisuus ja tarve järjestää tuotantoa uudelleen. Pienissä yrityksissä taas veteraanit (kuten muutkin työntekijät) merkitsevät suhteellisesti suurempaa osaa yrityksen työvoimasta ja ovat siten vaikeammin korvattavissa sisäisin järjestelyin.

Kuva 19. Työllistävä vaikutus henkilökunnan lukumäärän mukaan. Ei sisällä 7 katotapausta. KYLLÄ = varhaiseläke työllistää, EI = varhaiseläke ei työllistä.

8. TULOSTEN LUOTETTAVUUS JA YLEISTETTÄVYYS

Tutkimuksen päätuloksen (53 avautuvaa työpaikkaa) luottamusväliksi saadaan 95 %:n todennäköisyydellä (N = 1090, n = 119) 53 ± 10 .

Sadan TEL-varhaiseläkkeen työllisyysvaikutuksen voidaan siis sanoa olevan melko varmasti välillä 36 % - 53 %. Tähän väliin mahtuu myös aikaisemman selvityksen tulos.

Saatu tutkimustulos suhdannetilanteen vaikutuksesta työllistäväyyteen on teoreettinen, koska toimialoitainen ja alueittainen suhdannekuva vaihtelee. Huippu ja pohja harvoin sattuvat samaan aikaan kaikkialla. Vaihteluväli on siten käytännössä suppeampi kuin esitetty suhdannetilanteen mukainen työllistävyys 40 % - 70 %.

TEL-aineistosta saatuja tuloksia ei käy yleistäminen muiden eläkelakien puolelle. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden eläkelain (LEL) piiriin kuuluva työskentely on selvästi TEL-työtä suhdanneherkempää. Jo nimensä mukaisesti lyhytaikaiset työsuhteet (rakennustyö, satamatyö, maataloustyö, metsätyö) kestävät yleensä niin kauan kuin työkin. Työn organisointi on työkohteesta riippuva, jolloin ei synny ylimiehitystä ja saneeraustarvetta. Työllistämisaikutus lienee myös suurempi.

Julkisen sektorin työllistämisaikutus on suhdanteista riippumattomampaa ja ilmeisesti varsin lähellä 100 %:a. Veteraanien ikäiset työskentelevät yleensä vakinaisessa virassa tai toimessa, joka eläkkeelle siirtymisen jälkeen täytetään.

Yrittäjillä työllisyysvaikutus lienee melko alhainen. Maatalousyrittäjien osalta varhaiseläkkeen työllistävää vaikutusta on tutkittu syksyllä 1982 (Sirpa Miettinen: Selvitys sadan varhaiseläkkeelle siirtyneen työllistävästä vaikutuksesta maatalousyrittäjien osalta, MELA 25.10.1982). Muiden yrittäjien sukupolvenvaihdosprosessia on vähemmän tutkittu. On mahdollista, että varhaiseläke nopeuttaa sukupolvenvaihdosta ja sitä kautta lisää työllisyyttä.

RIVE-ELÄKKEET ELÄKETAPAHTUMAREKISTERISSÄ

1. Vuoden 1982 loka-, marras- ja joulukuun lopussa voimassa olleet rintamaveteraanien varhaiseläkkeet ²⁾

Ikä	Yksityinen sektori						Julkinen sektori						Kaikki eläkkeensaajat ¹⁾		
	Lokakuu		Marraskuu		Joulukuu		Lokakuu		Marraskuu		Joulukuu		Lokakuu	Marraskuu	Joulukuu
	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat	Kaikki kirjjat	Vapaa- kirjjat			
-57	29	4	35	7	40	8	23	2	27	2	31	4	46	53	59
58	67	7	77	8	89	10	30	4	38	5	46	8	86	102	117
59	200	16	281	26	325	34	73	10	107	15	150	28	247	347	413
60	264	21	382	37	452	48	99	21	150	28	205	42	321	467	567
61	228	13	334	26	414	38	65	9	113	24	158	37	271	397	497
62	254	14	335	20	376	24	56	7	89	15	118	26	281	389	444
63	132	3	186	5	224	6	10	1	14	3	10	5	138	192	223
64	143	-	180	1	209	1	4	1	12	8	5	3	146	183	210
Yht.	1317	78	1810	130	2129	169	360	55	550	100	723	153	1544	2130	2530

Liite 1.

1) Eläkkeensaajien lukumäärästä saadaan arvio laskemalla yhteen yksityisen ja julkisen sektorin eläkkeet ja vähentämällä tästä vapaakirjaeläkkeet. Luku ylittää todellisen eläkkeensaajien lukumäärän, koska on olemassa henkilöitä, jotka saavat ns. täysitehoista eläkettä sekä yksityiseltä että julkiselta sektorilta.

2) Elokuun lopussa rintamaveteraanien varhaiseläkkeitä oli voimassa 300. Syyskuun lopussa rintamaveteraanien varhaiseläkkeitä oli voimassa 738.

2. Rekisteriin merkityt RIVE-ennakkopäätökset joulukuun lopussa

Ikä	Yksityinen sektori	Julkinen sektori
-57	29	6
58	69	24
59	335	65
60	473	105
61	424	100
62	375	51
63	281	2
64	277	-
Yht.	2263	353

3. Joulukuun loppuun mennessä hylätyt RIVE-hakemukset

Hylkäysperuste						Yhteensä
Ikä	ei haittaa työnteolle tai ei ollut raskaassa työssä	ei oikeutta tulevaan aikaan tai nyk.eläke estää	ei ole vähentänyt työntekoa lain edellyttämässä määrin	ei työeläkkeen oikeuttavia työ-/yrittäjäsuhteita	ei rint.veteraani ei asu Suomessa liian nuori tai muu syy	
-57	1	8	-	2	29	40
58	25	22	-	6	307	360
59	167	37	-	22	285	511
60	261	55	1	12	80	409
61	213	40	3	7	53	316
62	198	41	3	8	58	308
63	100	32	2	3	39	176
64	88	30	10	3	36	167
Yht.	1053	265	19	63	887	2287

YKSITYISEN SEKTORIN RIVE-ELÄKKEET JOULUKUUN LOPUSSA

A Voimassa olevat laeittain, lukumäärät ja keskieläkkeet

Ikä	Kaikki		TEL		YEL		LEL		MYEL		Vapaakirjat		
	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	
56	5	1637	3	1994	1	1828	1	376	-	-	2	458	
57	35	1902	20	2346	4	1373	8	1549	3	590	6	568	
58	89	1549	44	1965	11	793	25	1426	9	788	10	250	
59	325	1762	184	2137	19	1229	81	1561	41	725	34	409	
60	452	1722	257	2062	37	1783	119	1337	39	601	48	321	
61	414	1562	201	1863	39	1600	127	1356	47	804	38	505	
62	376	1605	215	1825	25	1331	102	1503	34	720	24	400	
63	224	1554	104	1857	19	1723	65	1543	36	609	6	697	
64	199	1621	107	1814	16	1816	51	1628	25	656	1	3859	
65-	10	1625	4	2151	2	1435	2	1555	2	834	-	-	
Yht.	2129	1645	mk 1139	1954	mk 173	1536	mk 581	1456	mk 236	696	mk 169	432	mk

B Voimassa olevat ja ennakkopäätökset myöntöperusteen mukaan, lukumäärät

Päätöslaji ja ikä	Sota- vamma 10-20 %	Sota- vamma 20-30 %	Sota- vamma väh. 30 %	Sota- vankeus	Rasittava työ	Ei koodia	Yhteensä
Voimassa olevat							
-57	-	-	39	-	-	1	40
58	1	15	57	1	13	2	89
59	21	33	75	4	180	12	325
60	24	29	95	2	279	23	452
61	19	26	98	2	251	18	414
62	21	26	73	-	245	11	376
63	7	17	28	1	167	4	224
64	12	14	44	-	139	-	209
Yht.	105	160	509	10	1274	71	2129
Ennakkopäätökset							
-57	-	1	27	1	-	-	29
58	2	19	35	1	12	-	69
59	18	22	62	2	231	-	335
60	30	42	65	1	335	-	473
61	33	32	53	1	305	-	424
62	21	24	41	1	288	-	375
63	18	12	27	-	224	-	281
64	9	9	51	2	206	-	277
Yht.	131	161	361	9	1601	-	2263

JULKISEN SEKTORIN RIVE-ELÄKKEET JOULUKUUN LOPUSSA

A Voimassa olevat laeittain, lukumäärät ja keskieläkkeet

Ikä	Kaikki		VEL (kaikki)		VEL (vapaakirja)		KVTEL (kaikki)		KVTEL (vapaakirja)	
	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk	lkm	mk/kk
56	5	2924	3	3210	-	-	2	2496	-	-
57	26	3060	17	3331	3	144	8	2509	1	13
58	46	2815	25	2878	6	185	19	2565	2	13
59	150	2851	88	2564	23	221	54	3134	5	97
60	205	2640	120	2369	35	115	80	3035	7	280
61	158	2452	96	2045	34	214	56	3071	3	608
62	118	2616	73	2478	20	159	39	2903	6	224
63	10	2348	9	2574	5	151	1	317	-	-
64	4	415	-	-	-	-	3	156	2	97
65-	1	114	1	114	1	114	-	-	-	-
Yhteensä	723	2647 mk	432	2427 mk	127	173 mk	262	2946 mk	26	225 mk

B Voimassa olevat ja ennakkopäätökset myöntöperusteen mukaan

Päätöslaji ja ikä	Sota-vamma 10-20 %	Sota-vamma 20-30 %	Sota-vamma väh. 30 %	Sota-vankeus	Rasittava työ	Ei koodia	Yhteensä
Voimassa olevat							
-57	-	-	29	-	-	2	31
58	-	4	28	1	7	6	46
59	11	10	38	2	67	22	150
60	9	22	38	2	102	32	205
61	3	9	34	1	87	24	158
62	5	10	24	-	55	24	118
63	1	-	3	-	1	5	10
64	-	-	1	-	1	3	5
Yhteensä	29	55	195	6	320	118	723
Ennakkopäätökset							
-57	-	1	5	-	-	-	6
58	4	4	13	-	3	-	24
59	6	9	8	2	40	-	65
60	11	10	10	1	73	-	105
61	8	4	13	-	75	-	100
62	1	4	10	-	36	-	51
63	1	-	-	-	1	-	2
64	-	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	31	32	59	3	228	-	353

YKSITYISEN SEKTORIN ENNAKKOPÄÄTÖKSET LAEITTAIN MYÖNTÖPERUSTEEN MUKAAN JOULUKUUN LOPUSSA

TEL + YEL

Ikä	Sota- vamma 10-20 %	Sota- vamma 20-30 %	Sota- vamma väh. 30 %	Sota- vankeus	Rasittava työ	Yhteensä
-57	-	1	17	1	-	19
58	1	8	18	1	7	35
59	10	9	34	1	108	162
60	14	19	36	1	136	206
61	14	17	33	1	139	204
62	9	14	16	1	122	162
63	7	7	16	-	88	118
64	4	2	10	2	62	80
Yht.	59	77	180	8	662	986

LEL

Ikä	Sota- vamma 10-20 %	Sota- vamma 20-30 %	Sota- vamma väh. 30 %	Sota- vankeus	Rasittava työ	Yhteensä
-57	-	-	3	-	-	3
58	-	1	-	-	-	1
59	2	2	4	-	23	31
60	2	7	6	-	55	70
61	4	4	1	-	36	45
62	3	1	-	-	28	32
63	2	1	-	-	22	25
64	1	-	1	-	15	17
Yht.	14	16	15	-	179	224

MYEL

Ikä	Sota- vamma 10-20 %	Sota- vamma 20-30 %	Sota- vamma väh. 30 %	Sota- vankeus	Rasittava työ	Yhteensä
-57	-	-	7	-	-	7
58	1	10	17	-	5	33
59	6	11	24	1	100	142
60	14	16	23	-	144	197
61	15	11	19	-	130	175
62	9	9	25	-	138	181
63	9	4	11	-	114	138
64	4	7	40	-	129	180
Yht.	58	68	166	1	760	1053

RINTAMAVETERAANIEEN VARHAISELÄKELAUTAKUNTA

Tilanne 31.12.1982

Lautakunnalle saapunut hakemuksia		8310
Myönteisiä päätöksiä	5821	
Lykättyjä	751	
Rauenneita	24	
Hylättyjä		
saa muuta eläkettä	130	
ei rasittavaa työtä	189	
ei riittävää sairautta	873	
ei sair. eikä ras.työtä	104	
rintamapalvelu alle 2 v.	705	
ei työeläke-edellytyksiä	223	
muu syy	44	
yhteensä	<u>2268</u>	
Käsitelty yhteensä	8864	(mukana uudelleen käsitellyt)
Käsittelemättä (käsitt. 27.1.-83 menn.)	550	

Veteraanin nimi: _____
 Työntekijä ja puhelin: _____

Lisäkysymykset
 Veteraanien varhaiseläkelakia perustel-
 tiin sillä, että työntekeo alkoi käydä
 raskaaksi. Tuliko työssä esille selliä
 työpaikalla veteraanin kondolla ?

Millainen NN:n työpanos oli mielestän-
 ne yrityksen kannalta ?

Voisiko sitä kysyä, että millainen
 N.N:n palkka oli suhteessa hänen
 työpanokseensa ?

Jos seuraaja: NN:n työhönhan tuli
 seuraaja. Onko hän jo voinut täysin
 korvata NN työpanoksen ?

Jos tiedätte asiaa, niin onko tämän
 NN:n seuraajan palkkataso tällä het-
 kellä samaa luokkaa, pienempi vai
 suurempi kuin NN:n ?

Kuka ehdotti NN:n eläkkeelle siirtymistä ?

Yrityksen henkilömäärä

Toimiala

Vastaaajan ammatti

7. Rekrytointiojemme mukaan teillä toista oli N. N. on .1982
 siirtynyt veteraanien varhaiseläkkeelle. Onko hänen työaikansa jo
 täytetty? EI On täytetty

Tulian täyttämän Eikä Ei tietoa

Oletteko joutuneet irtti-
 sanomaan tai lomautta-
 maan väkellä viime kesän
 jälkeen ?
 Suidanteet vaikuttaneet
 Ei suhdannevaikutusta
 Ei osaa sanoa

8. Mitä työtä N. N. teiltä teki,
 (ammatti tai työn kuvaus)

9. Kausanko hän on tätä työtä tehnyt

10. Miten tämä työ on nyt järjestetty, jatkuvako se entiseenlaisena, vai onko se tettu
 järjestetty uudelleen tai lopetettu?

5. Onko työn jatkaja "talossa" vai ulkopuolella?
 A. Työ jatkuu entisenä
 B. Työ järjestetty uudelleen, miten?

 C. Työ lopetettu
 5. Miksi ?

6. Ulkopuolella
 Onko hän muuta yrityksestä vai
 voisiko hän olla myyt työsön tai
 ammattin koulutettava?
 Talossa
 6. jokuako tämä sille,
 että kun seurava tulee
 seuravaan tilalle, niin
 jatkaisi ulkopuolella?
 (es. vakanssijohun
 kautta)
 Uudelleen järjestely
 siksiki, että N.N.:ää
 ei pystytä korvaamaan
 6. Avautuiko työpaikka?

7. Onko ulkopuolella tuleva
 muuta yrityksestä, vai
 voisiko hän olla myyt työsön
 tai ammattin koulutet-
 tava?
 Kyllä
 Ei
 avautu
 työpaikka

8. Ollisitteko joutunut ilman
 eläkkeelle siirtymistä har-
 kitsemaan muita keinoja
 vähentää väkettä?
 Tarpeeton
 työpaikka
 Huonot ajat
 Muut syyt

9. Kyllä millaisia?
 Kyllä
 Ei
 E.o.s.

10. Kysyttiin suoraaan:
 Välttyttiinkö tässä
 irtisanomiselta?
 Kyllä
 Ei

11. Muusta
 vri-
 tyk-
 sestä
 siltä
 Työtön
 tai
 työllii-
 syy-
 tok-
 sesta
 Oppi-
 lal-
 sesta
 Ei
 tietoa

Erityispiirteitä, esim. miksi ei täytetty jne.

1	Apulaistyöpäällikkö
1	Apumies
3	Asentaja
1	Asiamies
1	Autonhuoltomies
9	Autonkuljettaja
1	Edustaja
1	Elementtien kokooja
1	Etukuormaajan kuljettaja, aik. veturinkuljettaja
1	Hartsinkeittäjä
2	Hioja
2	Huoltomies
1	Kaivinkoneenkuljettaja
1	Kauppakirjojen tarkastaja
1	Kenkätehtaan johtaja
1	Kiilauran vetokoneen hoitaja
4	Kirvesmies
1	Koneenhoitaja
2	Koneistaja
1	Kone latoja
1	Korjausasentaja
2	Korjausmies
1	Kuljetusmies
1	Kuljetusmestari
1	Kuntoutuslaitoksen osakasryittäjä
1	Kuormaaja
1	Kuorma-auton apumies
1	Käsihioja
1	Käsinlatoja
1	Käyttöpäällikkö
1	Käämijä
1	Laitosmies
1	Lajittelukoneen hoitaja
1	Lastaaja
1	Lenkkikoneen käyttäjä
2	Levynteikkaaja
1	Lihanleikkaaja
2	Liimaaja
1	Linja-asentaja
1	Lvi-suunnittelija
1	Maalari
1	Metallinleikkaaja
1	Metallityöntekijä
1	Metsätyönjohtaja
1	Muuntajankalustaja
1	Myyjä
2	Ostoasiamies
2	Pakkaaja
1	Paperikoneiden suunnittelija
1	Paperinleikkaaja
1	Piikkauskoneenhoitaja
1	Pinnoittaja
1	Projekti-insinööri
1	Puhdistaja
2	Puuseppä
1	Päällysteliimanvalmistaja
1	Rihtaaja (levyjenoikaisija)
1	Saarnaaja
1	Sorvaaja
1	Sosiaalilityöntekijä
3	Sähköasentaja
1	Särmääjä
2	Säteisporakoneen hoitaja
1	Takuuasiodien käsittelijä
3	Talonmies
1	Telähioja
1	Telahaalaja
1	Tukkisiepon kuljettaja
1	Tuotannosuunnittelupäällikkö
1	Tuotekehitysprojektin vetäjä
1	Tuotemittaja
1	Turbiininhoitaja
2	Työnjohtaja
1	Ulkojohtoasentaja
2	Vahtimestari
1	Vaneerilajittelija
4	Varastomies
2	Varastonhoitaja
1	Vartija
1	Vesihuoltotyöntekijä
1	Virkistysalueen hoitaja

TOL:N MUKAISET TUTKITTUJEN TOIMIPAikkojen TOIMIALAT

LUKUMAARAT		TOL-KOODI	TOIMIALA
Yhteensä	Toimi- henkilöitä		
1		1	MAA-, METSÄ- JA KALATALOUS, METSÄSTYS
1		11	Maatalous
2		2	KAIVOS- JA MUU KAIVANNAISTOIMINTA
73	14	3	TEOLLISUUS
7	5	31	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus
1	1	32	Tekstiilien, vaatteiden ja nahkatuotteiden valmistus
13		33	Puutavaran valmistus
13	3	34	Paperiteollisuustuotteiden valmistus, graafinen tuotanto
4		35	Kemiallisten, maaöljy-, kumi- ja muovituotteiden valmistus
3		36	Savi-, lasi- ja kivituuotteiden valmistus
1	1	37	Metallien valmistus
27	3	38	Metalli- ja konepajatuotteiden valmistus
4	1	39	Muu valmistus
4		4	SÄHKÖ-, KAASU- JA VESIHUOLTO
4	2	5	RAKENNUSTOIMINTA
3	1	51	Talonrakennustoiminta
1	1	52	Maa- ja vesirakennustoiminta
9	3	6	KAUPPA, RAVITSEMIS- JA MAJOITUSTOIMINTA
5	2	61	Tukkukauppa ja agentuuritoiminta
4	1	62	Vähittäiskauppa
11	1	7	KULJETUS, VARASTOINTI JA TIETOLIIKENNE
9	1	71	Kuljetus ja varastointi
2		72	Tietoliikenne
4		8	RAHOITUS-, VAKUUTUS-, KIINTEISTÖ- JA LIIKE-ELÄMÄÄ PALVELEVA TOIMINTA
1		81,82	Rahoitus- ja vakuutustoiminta
3		83	Kiinteistö- ja liike-elämää palveleva toiminta
4	2	9	YHTEISKUNNALLISET JA HENKILÖKOHTAISET PALVELUKSET
7			TOIMIALA TUNTEMATON
119	22		KAIKKI TOIMIALAT

TYÖPAIKKOJEN SÄILYMINEN TOIMIALOITTAIN

TOL-KOODI	TOIMIALA	TYÖL- LISTAA	EI TYÖL- LISTA
1	MAA-, METSÄ- JA KALATALOUS, METSÄSTYS	1	0
2	KAIVOS- JA MUU KAIVANNAISTOIMINTA	1	1
3	TEOLLISUUS	30	43
33,34	Puu- ja paperiteollisuus	9	17
37,38	Metalliteollisuus	11	17
	Muu teollisuus	10	9
4	SÄHKÖ-, KAASU- JA VESIHUOLTO	3	1
5	RAKENNUSTOIMINTA	2	2
6	KAUPPA, RAVITSEMIS- JA MAJOITUSTOIMINTA	5	4
7	KULJETUS, VARASTOINTI JA TIETOLIIKENNE	4	7
8	RAHDITUS-, VAKUUTUS-, YM. TOIMINTA	4	0
9	YHTEISKUNN. JA HENKILÖKOHT. PALVELUKSET	3	1
	KATO	0	7
	KAIKKI	53	66

TYÖPAIKKOJEN SÄILYMINEN SIJAINNIN MUKAAN

SIJAINNIALUE	TYÖL- LISTAA	EI TYÖL- LISTA
HELSINGIN SEUTU	10	8
MUU ETELÄ-SUOMI	31	28
VÄLI-SUOMI	10	20
POHJOIS-SUOMI	2	3
KATO	0	7
KAIKKI	53	66

TYÖPAIKKOJEN SÄILYMINEN YRITYSKOON MUKAAN

HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	TYÖL- LISTAA	EI TYÖL- LISTA
1 - 10	6	5
11 - 50	16	10
51 - 100	6	1
101 - 250	6	12
251 - 500	6	10
501 -	13	21
KATO	0	7
KAIKKI	53	66

Pirkko Jääskeläinen, Bo Lundqvist 10.9.1982

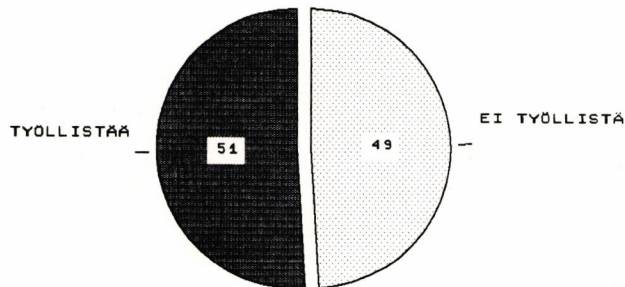
59

SADAN VARHAISELÄKKEEN TYÖLLISTÄVÄ VAIKUTUS ELOKUUSSA 1982

Rintamaveteraanien varhaiseläkelain tultua voimaan heinäkuussa 1982 tehtiin pikaselvitys varhaiseläkkeelle siirtyneiden veteraanien työpaikkojen kohtalosta. Selvityksessä tutkittiin sadan TEL- ja LEL-eläkeläisen työmarkkinoille jättämää aukkoa.

Osittain laskennallinen tulos oli, että 51:ssä tapauksessa eläkkeelle siirtyminen avasi työpaikan työtä vailla olevalle. Lopuissa 49:ssä tapauksessa työ lopetettiin, organisoitiin uudelleen tai yrityksen sisäiset henkilöstöjärjestelyt riittivät täyttämään eläkkeelle siirtyneen jättämän aukon. (Kuva 1.)

TEL+LEL

Kuva 1. Laskennallinen työllistämisaikutus.

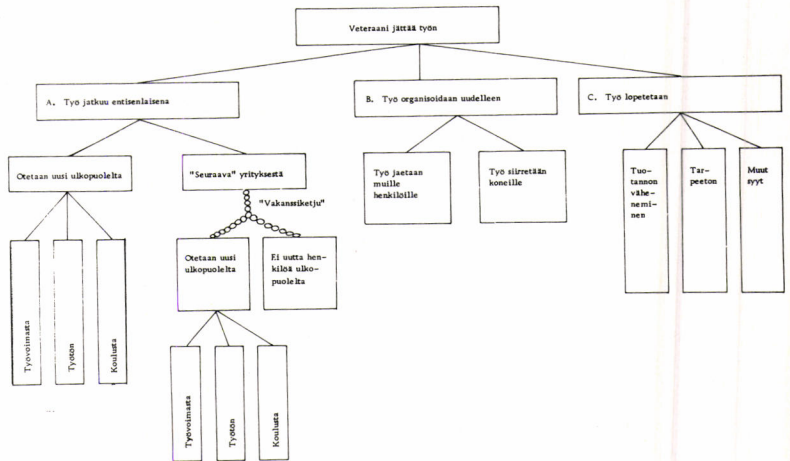
Työllistävä vaikutus on 49 prosenttia, jos se laske-
taan pelkästään TEL-eläkkeistä. Näitä oli aineistos-
sa 77.

Selvitys tehtiin haastatteleamalla puhelimitse varhais-
eläkkeelle siirtyneiden veteraanien lähintä esimies-
tä.

Tavoite

Tavoitteena oli tietävästi ensimmäisen kerran Suo-
messä selvittää, mitä työpaikalle tapahtuu ikäänty-
neen työntekijän siirryttyä eläkkeelle. Tuleeko työl-
le jatkaja ja jos tulee onko hän yrityksen sisältä
vai ulkopuolelta? (Kaavio 1.)

Työpaikan suoraan tai vakanssiketjun kautta saaneista
pyrittiin selvittämään tausta: työtön, nuori vai yri-
tystä vaihtava? Tavoitteena oli myös tutkia, paljon-
ko työpaikkoja häviää eläkkeelle siirtymisten jäl-
keen. Pyrittiin lisäksi saamaan viitteitä työpaikko-
jen katoamisen syistä: tekninen kehitys, huonot ajat
vai muut syyt?

Kaavio 1. Veteraanin tekemän työn kohtalo veteraanin jäätyä eläkkeelle.

Tarpeellista oli myös saada käsitys veteraaneista työntekijöinä: Miten he selvisivät töistään, millainen oli heidän työpanoksensa yrityksen kannalta?

Eläkeikäkomitea on vuonna 1981 ehdottanut eläkeiän muuttamista yksilöllisesti joustavaksi. Uudistuksen tulisi toimia erilaisissa työllisyystilanteissa.

Veteraanien varhaiseläkeratkaisu tehdään yksilöllisen harkinnan pohjalta, jos veteraani ei ole sotainvalidi. Huomioon otetaan työn rasittavuus ja työkykytautos. Huomioon otetaan myös periaatteessa on erilainen kuin työkyvyttömyysratkaisussa.

Rintamaveteraanien varhaiseläke edellyttää työn jättöä eläkkeen alkaessa ja pitkäaikaista työssä oloa. Eläkkeelle siirtyvät ovat myös työveteraaneja. Sellaisina he ovat sopiva kohderyhmä.

Tuoreus ja ajankohtaisuus tekevät uuden sosiaalisen ilmiön yhteydessä tehdyn pikaselvityksen mielenkiintoiseksi. Pinnallisenakin se saattaa antaa arvokkaita viitteitä ja auttaa kehitystä toivottuun suuntaan.

Aineiston keruumenetelmä

Eläkkeelle siirtyneiden veteraanien ja heidän työnantajien nimet saatiin Eläketurvakeskuksen rekistereistä. Rekistereistä saatiin myös muita tarpeellisia tietoja.

Työeläkelaitos lähettää ilmoituksen eläkkeen maksatuksen alkamisesta Eläketurvakeskukseen saatuaan tiedon työsuhteen päättymisestä. Varhaiseläkelautakunnan ennako- tai lopullinen päätös on annettu aikaisemmin.

Eläketurvakeskuksen työsuhderekisterissä on tiedot vakuutetun työnantajista, työsuhteiden kestosta ja päättyneiden työsuhteiden eläkepalkoista. Eläketapahumarekisterissä on tiedot yhteensovitusperusteesta, eläkkeen määrästä ja alkamisajasta.

Tieto veteraanin työstä ja sen mahdollisesta jatkajasta saatiin soittamalla työpaikalle, veteraanin esimiehelle. Jos esimiestä ei tavoitettu, vastaaja saattoi olla myös muu henkilö, joka tunsi veteraanin ja tämän työn kohtalon.

Selvitystä edelsi suoritustavan testaus. Kesäkuussa Eläketurvakeskuksen rekistereistä saatiin parinkymmenen vanhuuseläkkeelle äskettäin siirtyneen henkilön rekisteritiedot.

Koekierros osoitti menetelmän toimivan hyvin. Kaikki vastaajat olivat yhteistyöhaluisia ja perillä niistä asioista, joita kyseltiin.

Veteraanin esimiehen tavoittaminen oli selvityksen suurin käytännön vaikeus, erityisesti lomakautena tehdyssä tutkimuksessa. Itse haastattelu kesti 10-20 minuuttia, mutta vastaajan tavoittaminen joskus monikertaisen ajan.

Kysymysten lukumäärä oli vähäinen, 10-15 kysymystä. Kysymyksiä ei formuloitu etukäteen. Luonteva keskustelu ohjasi myös niiden esittämisyjärjestystä.

Kaikki vastaajat suhtautuivat haastatteluun asiallisesti. Kukaan ei kieltäytynyt siitä. Muutama vastaa ja jopa innostui perusteellisesti selittämään asiaa.

Aineisto

Selvityksen aineisto perustuu ennen 18.8.1982 Eläketurvakeskuksen rekistereistä saatujen eläketapahtumailmoitusten perusteella tehtyihin kyselyihin.

MYEL-tapaukset karsittiin pois, koska Maatalousyrittäjien eläkelaitos tutkii ne erikseen. YEL-eläkkeen saajia oli niin vähän, ettei kyselyä pidetty mielekkäänä ulottaa heihin.

Kaikkiaan kertyi TEL-LEL -tapauksia 128, joista TEL-laitoksen maksamia eläkkeitä oli 78 ja LEL-työeläkekassan maksamia 50. Julkisen sektorin eläkkeiden ja yrittäjäeläkkeiden lukumäärästä ei ollut varmaa tietoa, koska alkaneiden eläkkeiden kokonaistilasto ei 18.8. mennessä oltu ajettu.

Tutkimusaineiston pienuus johti siihen, että pyrittiin tutkimaan koko aineisto. TEL-eläkettä saavien esimiehistä onnistuttiin tavoittamaan 77 eli yhtä vaille kaikki. Helppo tavoitettavuus johtuu siitä, että TEL-työsuhteet olivat jatkuneet pitkään ja yrityksistä oli helppo tavoittaa esimies, joka tunsii eläkkeelle siirtyjän ja hänen työolosuhteensa.

LEL-eläkettä saavien esimiehistä tavoitettiin 23 kaikkiaan 50:stä. Tavoitettavuuden lakiryhmäiset erot johtuvat usein LEL-töiden luonteesta: työsuhteet ovat lyhyitä, esimiehet vaihtuvia ja työskentelypaikat ovat luonteeltaan väliaikaisia.

Aineiston edustavuus

Elokuun alkuun mennessä oli lautakunnalta saanut myönteisen ennakkopäätöksen lähes 1900 hakijaa. Elä-

ke oli alkanut alle 200 tapauksessa. Eläkkeiden alkamista oli viivytännyt ilmeisesti ajankohta: työsuhde saattaa olla luonteva päättää vasta kesälomakauden jälkeen. Alkamispäätökseen vaikuttaa myös ennakkotieto eläkkeen suuruudesta: useimmilla se jää 30-40 %:iin työansioista.

Eläkkeelle alkuvaiheessa "ryntäävät" ovat ilmeisesti omasta aloitteestaan eläkkeelle siirtyviä. On mahdollista, että myöhemmin eläkkeelle tulee siirtymään sellaisia veteraaneja, joille työnantaja on tavalla tai toisella antanut sysäyksen hakea eläkettä.

Aineisto mahdollisesti valikoitui siten, että

- alkavat eläkkeet ovat keskimäärästä suurempia
- ensimmäiset ovat omasta aloitteestaan eläkkeelle siirtyviä
- ensimmäiset ovat suurelta osin yli 30 %:n invalideja, joille eläkkeen myöntäminen ei vaadi muuta kuin työn jättämisen. Sotilasvammalain mukainen korvaus on heille osa toimeentuloa.

Työllistämisaikutus tuskin on tutkittavalla ryhmällä poikkeuksellisen suuri valikoitumisesta huolimatta.

Aineiston rakenne

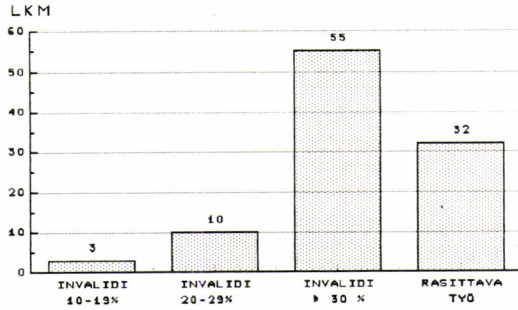
Ikä ja ammatti Eläkkeelle siirtyneet veteraanit olivat syntyneet vuosina 1918 - 1925 eli he olivat 57 - 64 -vuotiaita. Keskimääräinen ikä oli 61 vuotta.

Yleisimmät ammattinimikkeet olivat kirvesmies (11), työnjohtaja (6) ja putkiasentaja (4). Toimihenkilöitä oli 19 ja työntekijöitä 81.

Puolet haastatelluista toimipaikoista kuului teollisuuteen. Puu-, paperi- ja graafiseen teollisuuteen kuuluvia oli 20 ja metalliteollisuuteen kuuluvia 13. IEL-eläkkeensaajista oli 16 talonrakennustoiminnassa ja 4 maa- ja metsätaloudessa työskennelleitä.

Myöntöperuste

Yli puolet eläkkeelle siirtyneistä (55) oli yli 30 %:n invalideja, joilla eläkkeen saamisen ainoa ehto oli työn jättäminen (Kuva 2). Rasittava työ oli myöntöperusteena 32:lla. Lisävaatimuksena oli tällöin 58 vuoden ikä ja 2 vuoden rintamapalvelusaika.

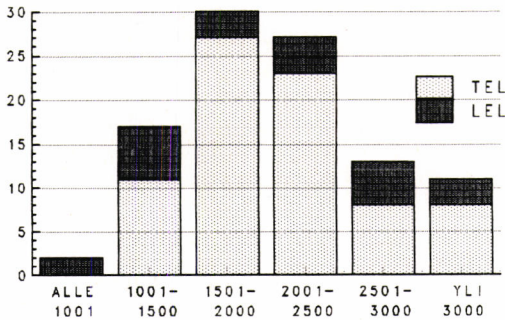

31. 8. 82
SU/BL

Kuva 2. Tutkittujen eläkkeiden myöntöperusteet.

Eläkkeen määrä

Eläkkeelle siirtyneiden keskimääräinen eläke oli 2 100 mk/kk vuoden 1982 indeksitasossa ennakkokorotuksineen. TEL-laitosten maksamien eläkkeiden keskimäärä oli 2 130 mk ja LEL-työeläkekassan maksamien 2 000 mk. Eläkkeiden suuruusjakauma on kuvassa 3.

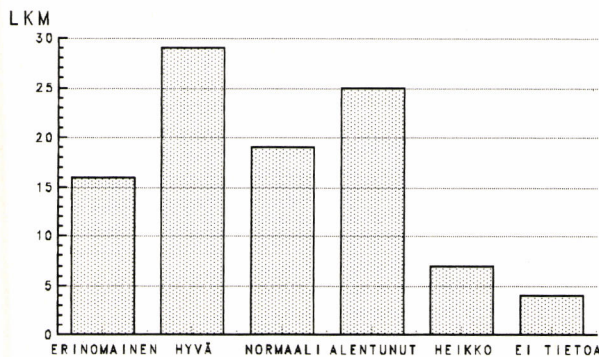

30. 8. 82
SU/BL

Kuva 3. Eläkkeiden suuruusjakauma.

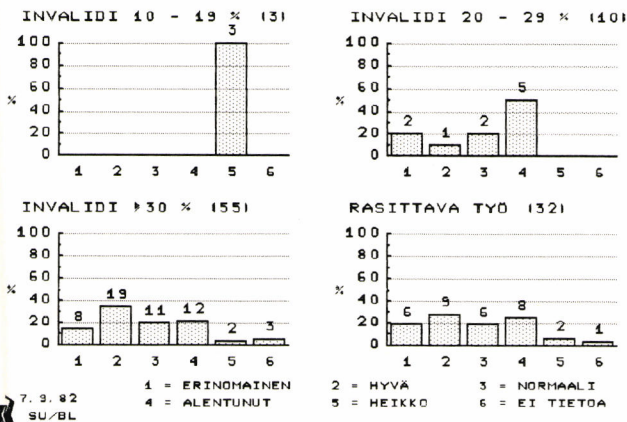
Työssä selviytyminen

Esimiehet arvioivat 45 eläkkeelle siirtyneen selviytyneen työssään hyvin tai erinomaisesti (Kuva 4). Työkyky oli alentunut 33:lla. Esimiesten arviot eivät tarkoita varhaiseläkkeen myöntämisen edellytyksenä olevaa työkyvyn alenemista.

30.8.82
SU/BL

Kuva 4. Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta.

Kuva 5. Esimiesten arviot eläkkeelle siirtyneiden työpanoksesta. Prosenttijakaumat eri myöntöperusteilla ja tapausten lukumäärät.

Muilla kuin vähintään 30 %:n invalideilla oli yhtenä eläkkeelle pääsyn edellytyksenä alentunut työkyky. Esimiesten arviot työpanoksesta ovat näissäkin myöntöperusteissa silti varsin myönteiset (Kuva 5).

Ei ole tietoa missä määrin suullisesti annettu pikainen arvio poikkeaa eläkehakemukseen liitetystä arviosta. Mahdollisen poikkeaman syyt saattavat myös joutua haastattelutilanteesta.

Useassa vastauksessa kuului huoli hyvän työntekijän menettämisestä.

"Iso aukko jäi."

"On vaikea korvata, työhullu mies".

Toisaalta myös eläkettä pidettiin usein oikeaanosu-
neena.

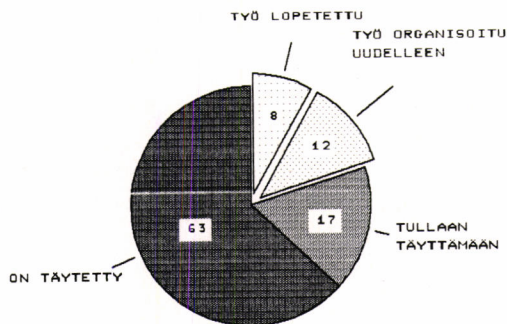
"Alkoi olla rauhallinen"

"Yritti parhaansa, vaikka oli jo silminnähd-
den raskasta".

Työn kohtalo

Kysymykseen "Onko veteraanin jättämä työpaikka täytetty?" vastasi 63 haastateltua myöntävästi (Kuva 6). Useilla tämän selvityksen veteraaneista päätös siirtyä eläkkeelle näyttää olleen selvä jo alkukesästä. Työnantajilla oli ollut aikaa valmistautua tilanteeseen.

Vastaajista 17 ilmoitti, että työpaikkaa ei ole vielä täytetty, mutta se tullaan täyttämään. Hakuprosessi oli kesken.

Kuva 6. Työpaikan täyttäminen.

Täyttämättä jäämisen syynä tuli yllättävän usein työvoimapula. Kuudessa tapauksessa tästä mainittiin erikseen. Työvoimapulaa näytti olevan Helsingin seudulla ja Etelä-Suomessa, vaikka aineiston koko ei anna johtopäätöksille riittävää tukea. Varsinkin ammattimiehistä näytti olevan pulaa.

"Ammattimiehiä ei löydy ja hunsvotteja ei kannata ottaa", harmitteli helsinkiläinen pienyrittäjä etsittyään kaksi kuukautta nosturinkuljettajaa.

Vastaus viittaa myös asenteisiin, joita työttömällä työnhakijalla saattaa olla edessään työtä etsiessään.

Ketään ei tullut työtä jatkamaan ja työt organisoi- tiin muiden tehtäväksi 12 tapauksessa. Esimerkkinä mainittakoon yritys, joka katsoi kahden työnjohtajan riittävän kolmannen lähdettyä eläkkeelle. Toinen esimerkki on kaksi vaatturia, jotka lähtivät molemmat varhaiseläkkeelle. Tilalle otettiin yksi vaatturi. Töissä heikommin selviytyneen työpaikka katsottiin uudelleen organisoiduksi.

Koneille ei kenenkään töitä siirretty. Tulos saattaa johtua siitä, että työvoimatarvetta vähentävät laite- investoinnit tuskin ajoittuvat juuri varhaiseläkkei- den alkamiseen. Se viittaa myös siihen, että teknolo- ginen kehitys ja automaatio vähentävät työvoimatar- vetta vähitellen.

Kahdeksan veteraanin työ lopetettiin kokonaan. Lopet- tamisen syyt olivat vaihtelevia. Yksi yritys oli lopetettu edellissyksynä ja veteraani oli sen jälkeen ollut työttömänä. Muita syitä olivat tuotannon vähen- tyminen saneerauksen seurauksena ja vanhanaikaisten töiden lopettaminen (mallipuseppä, malliveistäjä).

Vakanssiketjun merkitys

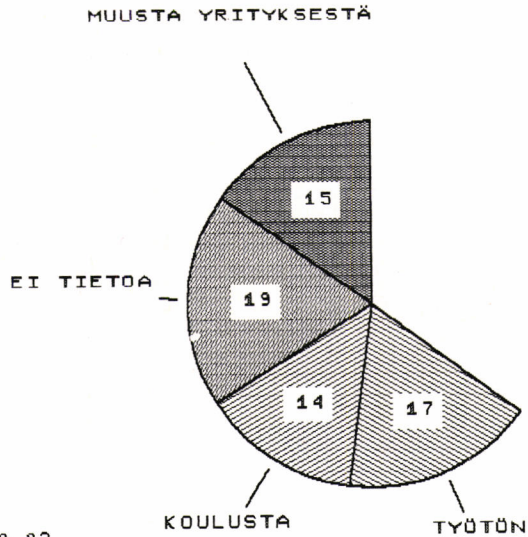
Työn jatkajan tullessa yrityksestä kysyttiin seuraa- van työn jatkajaa eli vakanssiketjua. Kysyttiin, avautuuko siirtojen eli vakanssiketjun lopuksi työ- paikka ulkopuoliselle. Vakanssiketjun pituutta ei selvitetty. Sivutietona tuli kuitenkin kerran, että se on 4-lenkinen ja loppupäässä työpaikan sai koulu- ta tullut nuori.

Välillisesti eli vakanssiketjun kautta oli työpaikan saanut 21 henkilöä. Vakanssiketju ei aina pääty työ- paikan avautumiseen. Joskus lenkki katkesi täyttä- mättä jääneeseen työpaikkaan. Tässä selvityksessä näitä tapauksia oli 15.

Lenkin katkeamisen syitä ei selvitetty lähemmin. Yhdessä tapauksessa tehtävästä toiseen siirretty säilytti tällä tavoin oman työsuhteensa ja välttyi irtisanomiselta.

Avautuneet työpaikat

Ulkopuolisten täytettäväksi avautuneet työpaikat laskettiin yhteen välittämättä vakanssiketjusta. Työllisyyden kannalta sillä ei ole merkitystä.

8. 3. 82
SU/BL

Kuva 7. Ulkopuolelta tulleiden, yrityksestä työpaikan saaneiden tausta

Työttömänä oli työpaikan saaneista ollut 17 henkilöä. Koulusta tulijoita oli 14. Heihin kuului keväällä erilaisia kouluja päättäneitä sekä työllisyyskursseilta tulleita.

Työttömien ja koulusta tulleiden yhteismäärä on 31, noin kolmannes. Näissä tapauksissa eläkkeelle siirtymisen työllisyysvaikutus on ollut selvä.

Työllisyysvaikutusta ei täysin voitu selvittää viimeisen kolmanneksen osalta. Kun työn jatkaja tuli toisesta yrityksestä, jäi selvittämättä, mitä siellä tapahtui. Säilyikö siellä ollut työpaikka, saiko sen

työtä vaille ollut vai rationalisoitiinko työpaikka pois?

Työllisyysvaikutus jäi selvittämättä myös niissä 19 tapauksessa, joissa työn jatkajasta ei ollut vielä tietoa.

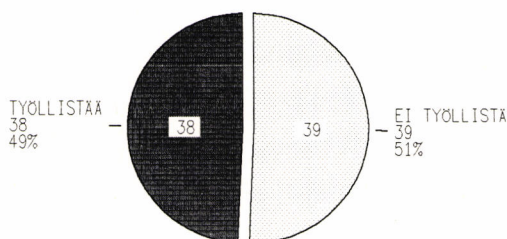
Jos oletetaan, että viimeinen kolmannes jakautuisi työllisyysvaikutusten suhteen samoin kuin edelliset, saadaan selvitykseen seuraava laskennallinen lopputulos: Sadan varhaiseläkkeelle siirtyneen jälkeen avautuu työtilaisuus 51:lle työtä vaille olevalle, 49 työpaikkaa katoaa.

Tulos on lähinnä hypoteettinen työoletamus. Sitä todentamaan tarvittaisiin aineisto, joka perustuu tilastollisiin otosmenetelmiin. Rajoituksena on myös korostettava, että tulos koskee vain TEL-LEL-työsuhteita. Yrittäjien eläkkeelle siirtymisen työllisyysvaikutus on olettavasti vähäisempi.

Työllistävyys ja TEL-eläkkeet

Työllistävä vaikutus on 49 prosenttia, jos tulos lasketaan pelkästään TEL-eläkkeistä. Sen mukaan 77 TEL-työsuhteesta avautui 38 työpaikkaa työtä vaille olleille veteraanin siirryttyä varhaiseläkkeelle (Kuva 8).

TEL (77)

10.9.82
SU/BL

Kuva 8. Työllistävyys ja TEL-eläkkeet.

Työpaikan saaneista 16 % (12) oli työttömä, samoin 16 % (12) koulusta tulleita. Työpaikkaa vaihtaneita ja "ei vielä tietoa"-tapauksia oli yhteensä 33 % (25). Näiden osalta lopputulos on laskennallinen.